HVOR ER VI, OG HVOR SKAL VI HEN?
EN KORTLÆGNING AF FORSKNINGS- OG PRAKSISTILGANGE TIL EFFEKTMÅLINGEN AF EVENTS I EN NATIONAL OG INTERNATIONAL KONTEKST

Udarbejdet af Sofie Bysted

ACTIVE institute

Indholdsfortegnelse

Kortlægning af metoder til effektmåling af events 3
- Litteratursøgningsprocessen 4

Rapportens første del: Kortlægning af peer-reviewed forskningsartikler 5
- Udviklingen inden for effektmålinger af events 5
- Kortlægningen af indikatorer 6

Dimensioner 9

Den sociale/socio-kulturelle dimension 10
- Social Impact Perception-skala 11
- Social kapital 13
- Psychic Income Scale 14

Økonomisk dimension 16
- Contingent Valuation Method & Willingness-to-pay 16
- Afrundring 18
- Miljømæssig dimension 19
- Den holistiske effektevaluering i praksis 20
- Standardiseringen 22
- Studier med et kvalitativt metodisk fokus 26

Rapportens anden del: Kortlægning af praksisevalueringer 26
- Nationale praksisevalueringer 27
- International praksisevaluering 28

Rapportens appendiks: Kortlægning af reviews 32

Økonomiske dimension 32
- Det økonomiske effektstudie 32
- Multiplikatoranalyser 34
- Andre tilgange til økonomisk effektmåling 37
- Håndgribelige vs. uhåndgribelige effekter 38
- Afrunding 39

Social og kulturel værdi 39
- Definition 42
- Social exchange og prospect theory 43
- Mellemkommende variable 43
- De specifikke sociale effekter 45
- En ny forskningstilgang 49
- Social kapital og lokalsamfundets engagement 50

En miljømæssig dimension 52

Den holistiske effektevaluering 53

Status over feltet og anbefalinger til danske events evalueringer: 54

Opsamling og anbefalinger til den nationale effektevaluering fremover 55

Litteraturliste 58

Kortlægning af metoder til effektmåling af events

Nærværende rapport vil være opbygget ud fra et ønske om at vise udviklingen i effektstudier af events og festivals. Det, der særligt vil være fokus på, kan siges at være tredelt; første formål med rapporten er at give indsigt i, med hvilke specifikke dimensioner, man måler effekten af events. Dernæst foreligger der også et ønske om at beskrive, hvilken teoretisk eller paradigmatisk tilgang, der ligger bag disse dimensioner. Sidste del af rapportens genstandsfelt er at identificere og give indblik i, hvilke specifikke indikatorer, der benyttes til at *måle* de forskellige dimensioner.

Igennem rapporten vil både betegnelsen evalueringer samt effektstudier blive benyttet, men grundlæggende er, at de dækker over studier, der på forskellig vis kortlægger effekten af events og andre kulturelle aktiviteter. Det tages således i benævnelsen ikke højde for, hvorvidt studierne lever op til specifikke videnskabelige krav hvad angår målingen af effekter.

Da en stor del af den litteratur, der behandles i rapporten i flere tilfælde skriver sig selv ind som et led i et turismeforskningsfelt, vil der indimellem blive fokuseret på værdien og effekten af turisme; i ethvert tilfælde er omdrejningspunktet dog events i sin brede forstand (festivals, sportsarrangementer, kulturelle events) etc., hvilke i litteraturen indgår som i turismeforskning. Da der i rapporten ikke er sondret mellem de forskellige *typer* af events vil der ligeledes blive benyttet forskellige betegnelser herfor.

Rapporten vil være opbygget af to hovedafsnit samt et appendiks. Det første hovedafsnit er en kortlægning af og indføring i peer-reviewed forskningsartikler, mens anden del af rapporten beskriver feltet af det, der er valgt at kalde nationale og internationale praksisevalueringer. Med praksisevalueringer menes evalueringer, der ikke nødvendigvis lever op til videnskabelige evidenskriterier, men snarere tjener som rent empiriske og praktiske eksempler på evalueringen af events. Appendikset er baseret på den viden, der foreligger i forskningsreviews, og det er i appendikset muligt at få en grundig indføring i landskabet af dimensioner, der er benyttet til at måle effekten af events. Appendikset skal således ses som en baggrundsviden og et grundlag for rapporten første to dele.

Forud for selve kortlægningen kommer herunder en kort præsentation af måden, hvorpå litteratursøgningen har foregået og hvilke kriterier, der i denne proces er opstillet.

Litteratursøgningsprocessen

Litteratursøgningen til denne kortlægning af effektevalueringer af events er sket med udgangspunkt i nogle kriterier, der både blev opstillet forud for påbegyndelsen af litteratursøgningen, men også undervejs i takt med, at der blev opnået en generel indsigt i forskningsfeltet og mængden af litteratur på området. Formålet med at opstille disse kriterier var at ende ud med de effektevalueringer, der kom så tæt på kortlægningens undersøgelsesobjekt som muligt og få snævret antallet af artikler ind, så det var muligt at behandle dem inden for opgavens tidsramme. Det har i kortlægningen så vidt muligt været hensigten nogenlunde at slutte en ring i den internationale akademiske litteratur, således at man kommer omkring de forskningsgrupper, der beskæftiger sig særligt med området. Litteratursøgningen endte således med at foregå ud fra følgende kriterier:

1) Alle artikler, der kategoriseres som videnskabelige, skal have referencer
2) Alle forskningsreviews inkluderes
3) Peer-reviewed forskningsartikler publiceret efter 2005 inkluderes
4) Peer-reviewed forskningsartikler, der kun måler på den økonomiske dimension, frasorteres
5) Praksisartikler fra Danmark med og uden referencer inkluderes i et afsnit for sig
6) Grundet den megen internationale forskning, er antallet af internationale praksisevalueringer begrænset til en minimum

Forskningsartiklerne er primært søgt gennem diverse elektroniske forskningsdatabaser, men nogle af artiklerne er også søgt frem via forfatternes egne publiceringssider. Af forskningsdatabaser har især sciencedirect.com været benyttet til at indsamle forskningslitteratur, men også Google Scholar. Som det vil afspejle sig igennem rapporten og ikke mindst af litteraturlisten, er der ikke fundet forskning fra Danmark fra den pågældende tidsperiode, der præcis beskæftiger sig med effektevalueringer af events – og med særlig vægt på dimensioner og indikatorer. Der er imidlertid fundet en operationel model til oplevelsesøkonomisk effektvurdering udviklet fra Aalborg Universitet, men denne har hverken kunne karakteriseres som et forskningsreview eller en peer-reviewed forskningsartikel (Se: Jessen et al., 2011). Af danske forskere, der har benyttet en af modellerne, der præsenteres i rapporten her, bør nævnes Trine Bille Hansen fra CBS, der i 1997 undersøgte værdien af Det Kongelige Teater i København.
De søgeord, der primært har været brugt i litteratursøgningsprocessen (med forskellige kombinationer) er: special events, events, festivals, impacts, evaluation, value, cultural, social, economic, assessment. Søgningerne blev primært foretaget med inklusion af ”all text”, hvilket udvidede søgefeltet mest muligt. Søgningerne blev ligeledes foretaget på dansk. Til at finde de danske praksisevalueringer har det primært været gennem Google, at de har været mulige at tilgå.

Rapportens første del: Kortlægning af peer-reviewed forskningsartikler

Rapportens første del vil generelt set være struktureret omkring fem delafsnit; første delafsnit er tilltænkt at give en historisk indføring i udviklingen af hvilke dimensioner, der siden 1970'erne og op til år 2005 (hvor denne kortlægning tager over) er blevet benyttet til effektevalueringer af events. Anden del vil, med udgangspunkt i empiriske eksempler, behandle forskellige tilgange til målingen af den sociale/socio-kulturelle effekt. I tredje del beskrives en økonomisk tilgang til fastsættelsen af kulturs værdi, mens fjerde delafsnit beskriver, hvordan man kan evaluere den miljømæssige effekt. Sidste del berører, hvordan man inden for effektevalueringer af events bevæger sig mod flerdimensionelle og mere holistiske modeller.

Udviklingen inden for effektmålinger af events

1970-79: Litteraturen på området kom i denne årrække primært fra USA og fokuserede på evalueringen af hallmark-events (kæmpeevents med international status). Det primære fokus i de publicerede studier fra denne årrække er på målingen af den økonomiske effekt. Selvom den sociale effekt også blev bemærket som en potentiel effekt af events, var der ikke tegn på forsøg på at måle eller udvikle modeller til måling af dem. I samme periode begyndte andre faggrupper end økonomer, såsom geografer og sociologer, at melde sig ind i evalueringsfeltet af events.

1980-89: I denne periode blev nogle vigtige studier, der gik videre end målingen af den økonomiske dimension, publiceret. På dette tidspunkt så en artikel, der sidenhen er blevet karakteristisk inden for evalueringer af events, også dagens lys. Ritchie (1984) bidrog med en rammesættende klassificering af de potentielle effekter, man må inddrage i en evaluering for at få et fyldestgørende billede. Det drejer sig om seks overordnede effekter; økonomisk, turisme/forretningsmæssig, fysisk, socio-kulturel, psykologisk og politisk. Ligeledes diskuteredes, hvordan dimensionerne kunne måles. Denne måde at tænke effektevalueringen syntes på tidspunktet avanceret, da forskningsfeltet og flerdimensionaliteten endnu ikke var slående. Flere forskere begyndte da også at ytre sig om et behov for mere fyldestgørende evalueringer, der både inddrog positive og negative effekter. I et studie fra 1989 blev der i en cost-benefit analyse inkluderet sociale ulemper i form af trafikpropper, tab af tid pga. trafikale udfordringer, skade på ens ejendom, larm og trafikulykker. De sociale fordele blev beskrevet som 'psykisk indkomst', hvilket dækkede over den 'feel good' effekt, de lokale kunne få at føle. Dette studie var det første forsøg på en cost-benefit analyse, der både havde økonomiske samt sociale fordele og ulemper inkluderet. På den tid dukkede flere evalueringer op, der fremhævede de sociale effekter for de lokale værter – men uden reelle bud på målingen heraf.

1990-1999: Ligesom under den første periode vandt den økonomiske dimension her frem og dominerede litteraturen på feltet. Samtidig fortsatte en debat blandt forskere vedrørende

metodologiske udfordringer forbundet til den økonomiske effektmåling af events og festivals, såsom brugen af multiplikatorer og identifikationen af "nye" penge på lokationen, se evt. appendiks for uddybning.
Trods det markante fokus på økonomiske effekter var der dog også en vis opmærksomhed på de sociale effekter af (særligt) kæmpeevents. I 1998 kom Fredline med et studie, der udviklede måden at måle de lokales opfattelser af at huse et event, mens Delamere i 1997 så et behov for at øge fokus på metoder til at måle de lokales perceptioner i forbindelse med events af mindre størrelsesorden.
Inden for denne årrække kom også et par studier, der undersøgte på de miljømæssige konsekvenser af events – i forbindelse med et vinter-OL blev der fx målt på forureningen og ødelæggelse af vegetationen.
Bramwell (1997) bidrog med et analytisk redskab, der kunne bruges til evalueringen af forskellige typer events; denne indeholdte konkrete mål i relation til det politisk fokus på bæredygtig udvikling. Således sås for første gang en samlet pakke med både økonomisk effekt, social rimelighed og miljømæssig integritet.

2000-2006: Også op igennem størstedelen af 00'erne fortsatte de økonomiske dimensioner med at være dominerende i evalueringen af events – dog med diskussioner fra nogle sider om en TBL (Triple Bottom Line)-model som værende en mere velegnet tilgang til eventevalueringer. Inden for diskussioner omkring den økonomiske dimension er det i denne periode primært metodologiske udfordringer, der er omdrejningspunktet og overvejelser om, hvilket forbrug der bør inkluderes og ekskluderes i økonomiske beregninger.
Igennem denne årrække identificeres flere studier, der vedrører den sociale effekt og de lokales opfattelser heraf – også i en mere lokal eventkontekst. Inden for den sociale effektdimension opereres med udviklingen af skalaer til målingen heraf. Også inden for miljødimensionen fremkommer studier, der påpeger, at man bør evaluere events ud fra et bæredygtigt perspektiv, hvor de miljømæssige konsekvenser bør minimeres.
Dog er feltet fortsat præget af en 'silo-tankegang', hvor den økonomiske, sociale og miljømæssige effekt optræder som separate dimensioner i studierne – og der ses kun få forsøg på at integrere dem som ét samlet hele.
I begyndelsen af 00'erne kommer nemlig det første bud på en model, der skelner mellem tangible og intangible økonomiske og sociale effekter, se appendiks for uddybning. Det nye ved modellen her er, at den med brug af plusser og minusser forsøger at indikere graden af effekten. Få år senere kommer så de første studier (2003-2004), der evaluerer ud fra en TBL-tilgangen (Triple Bottom Line), der udgøres af den økonomiske, sociale og miljømæssige effekt (Sherwood, 2007:67-72).

Kortlægningen af indikatorer

Ovenstående historiske oprids billedeligøre udviklingen af, hvilke dimensioner og faktorer, der inden for forskningslitteraturen igennem de seneste årtier har været benyttet til

evalueringen af events. Herunder gives en mere kvantificerende, men også fyldestgørende indføring i forskningsfeltet fra 1990-2004. Dette både hvad angår dimensioner, men også niveauet længere ned med en kortlægning af hvilke indikatorer, der i perioden har været benyttet til at indfange og måle de benyttede dimensioner. Denne kortlægnings overordnede formål var, i den pågældende publikation, at finde de dimensioner og indikatorer, der bør indgå i en TBL-evaluering. For at danne overblik over forskningsfeltet indtil 2004, hvor denne kortlægning begynder, vil resultaterne fra denne sammenfatning her blive præsenteret. Valget om at påbegynde sammenfatningen fra 1990 beror på, at der fra dette tidspunkt begyndte at dukke rigtig meget forskning op på området, og at events blev et forskningsobjekt i fokus. Herunder præsenteres resultaterne, der er kategoriseret ud fra evalueringsdimensionerne, eventtypen, eventens lokation og tema (Sheerwood, 2007:81).

Table 3.3 General Analysis of Special Event Publications

Trend Analysis	Criteria	Number	%
Research focus	Economic impacts	63	28.1
n=224	Social impacts	44	19.6
	Event management	30	13.4
	Tourism impacts	29	12.9
	Research/methodological issues	20	8.9
	Planning/Urban development	16	7.1
	Event evaluation	11	4.9
	Visitor impacts	9	4.0
	Environmental impacts	2	0.9
Type of event	Minor event	50	26.5
n=181	Festival	48	27.6
	Hallmark event	42	23.2
	Mega-event	41	22.7
Location of event	City	83	51.2
n=162	Regional	79	48.8
Theme of event	Sporting	100	59.5
n=168	Cultural	49	29.2
	Entertainment/spectacle	19	11.3

(Sherwood, 2007: 81)

På baggrund af kortlægningen har Sherwood (2007) først identificeret og dernæst kollapset de forskellige effekter, der optræder i de mange artikler. I de 224 artikler, der indgik i hans sammenfatning, optrådte 326 potentielle effekter. Inden for disse 326 effekter var der imidlertid mange, der overlappede hinanden i indhold, hvilke således kollapsedes ad flere omgange, således at der på den endelige lister var 20 effekter. Den markante reduktion er et resultat af formålet med undersøgelsen; at finde de væsentligste TBL-indikatorer. Disse 20 effekter blev sorteret ind under TBL-dimensionerne; økonomisk, social og miljømæssig.

Af de 20 effekter var 13 økonomiske, seks var sociale og kun én miljømæssig. Listen ses herunder.

Table 3.5 Impacts Cited in Special Event Publications

Special event impacts	Number of publications citing impact	% of publications
Economic (positive)		
Destination promotion	183	81.7
Economic benefits	111	49.6
Visitor expenditure	102	45.5
Employment opportunities and skills development	99	44.2
Development of tourism industry	87	38.8
Legacy of infrastructure and facilities	80	35.7
Business development and investment opportunities	72	32.1
Capital expenditure on construction of facilities	40	17.9
Corporate sponsorship	28	12.5
Economic (negative)		
Costs of staging event	68	30.4
Damage to reputation of destination	48	21.4
Inflation	42	18.8
Under-utilisation of infrastructure	27	12.1
Social (positive)		
Community pride	107	47.8
Improvement in quality of life of host community	80	35.7
Celebration of community values	73	32.6
Social (negative)		
Overcrowding, congestion and noise	75	33.5
Crime and vandalism	57	25.4
Disruption of lifestyle of residents	49	21.9
Environmental		
Affect on natural resources	46	20.5

(Sherwood,2007:87).

Ovenstående illustrerer ganske godt den økonomiske dimensions historiske dominans inden for forskningsområdet, den sociale effekts begyndende fremvækst, og at den miljømæssige dimension hidtil har halset efter.

På samme vis som med listen herover har Sheerwood (2007) også lavet en sammenfatning af hvilke effekter, der indgår i et sample ikke-akademiske evalueringer af events. På baggrund af det, vi i denne kortlægning kalder ”praksisevalueringer” (fra konsulenthuse, ministerier, offentlige institutioner etc.) er der således også genereret en liste over, hvilke parametre der måles på (Sheerwood,2007:88-89). Denne ses herunder:

Table 3.8 Key Impacts from Special Event Literature and Assessments

Dimension	Impact
Economic (positive)	Business development and investment opportunities
	Capital expenditure on construction of facilities
	Destination promotion
	Development of tourism industry
	Economic benefits
	Employment opportunities and skills development
	Legacy of infrastructure and facilities
	Sponsorship benefits
	Visitor expenditure
Economic (negative)	Costs of staging event
	Damage to reputation of destination
	Inflation
	Under-utilisation of infrastructure
Social (positive)	Celebration of community values
	Community pride
	Improvement in quality of life of host community
Social (negative)	Crime and vandalism
	Disruption of lifestyle of residents
	Overcrowding, congestion and noise
Environmental	Affect on natural resources

(Sherwood, 2007:96)

Som det fremgår af de to lister med effekter, er der flere ligheder på tværs af hvilke dimensioner, der måles på i hhv. praksis- og akademikerlitteraturen. Begge lister afslører en markant bevågenhed omkring de økonomiske effekter – og praksisevalueringerne domineret af de positive af slagsen. I henhold til TBL-tankegangen er de overordnede tre dimensioner i betragtning, men fortsat som 'siloer' og ikke en integreret, holistisk model (Sheerwood, 2007:94).

Dimensioner

Som det fremgår af den historiske gennemgang af forskningen på området vedrørende effektevalueringer af events, har der, når man ser tilbage, været en markant overvægt på studier, der undersøger den økonomiske effekt, jf. også afsnit i appendiks vedrørende økonomiske effektmodeller. Blandt andet på denne baggrund blev det besluttet, at undlade peer-reviews i kortlægningen, hvori kun den økonomiske dimension blev undersøgt. Dette afspejler sig også i den store overvægt af peer-review studier, der har fokus på den sociale/socio-kulturelle effekt, jf. skema med overblik over peer-reviews. Derfor vil nedenstående del af kortlægningen også hovedsageligt bidrage med empiriske eksempler på målingen af den sociale dimension, dog også den økonomiske og miljømæssige.

Den sociale/socio-kulturelle dimension

Inden de konkrete empiriske studier præsenteres, vil det først blive anskueliggjort, hvorledes der inden for litteraturen af de sociale effekter kan trækkes et par skel. Skellene beror primært på den metodiske tilgang, hvilket dog ikke i sig selv er det interessante her, men snarere ønsket om at skabe overblik over feltet af sociale effektstudier.
Overordnet kan der laves tre former kategoriseringer inden for feltet (Fredline et al., 2014);

1) Den første og største gruppering af sociale effektstudier er, som det også bemærkes herover, de der, gennem surveys, identificerer, hvordan de lokalt bosiddende i værtskommunen forstår effekterne spille ind på deres livskvalitet. Som bekendt er det en meget subjektiv tilgang, men der argumenteres for, at sociale effekter i sin natur er subjektive, og at effekterne vil blive forstået forskelligt af menneskerne inden for lokalsamfundet, hvilket ikke kan måles objektivt. Der er således også en forståelse af, at lokalsamfundet må ses som heterogent og ikke homogent.

2) Den anden metode kaldes ofte 'Social Impact Assessment' (SIA). Denne benytter sig af teknikker udviklet til: "assessing or estimating, in advance, the social consequences that are likely to follow from specific policy actions or project development" (Burdge and Vanclay, 1996:59). Den er opbygget omkring fire steps; 1) Fremlægge den eksisterende sociale tilstand 2) Fremlægge den sandsynlige sociale forandring, 3) Vurdere betydningen af forventede forandringer, 4) Evaluere om graden af forandring er acceptabel. Den er tiltænkt som et post-evaluerings redskab, men der er imidlertid kun få eksempler herpå (Fredline et al., 2014) I et af kortlægningens studier (Small et al., 2005) bruges SIA nærmere til at konstruere og tydeliggøre evaluerings faser snarere end som en tilgang til målingen af effekterne. Her opererer de med seks i stedet for de fire stadier, der her nævnes, og beskriver, at SIA er velegnet til at konstruere en undersøgelse af de socio-kulturelle effekter af en lokal festival samt at brugen heraf skaber et mere holistisk billede af eventet som helhed.

3) Den sidste tilgang til studiet af de sociale effekter er gennem brug af Contingent Valuation Method, der er beskrevet tidligere i rapporten, med hvilken man genererer en monetær værdi af de sociale effekter ved at spørge, hvor meget de er villige til at betale for et givent produkt eller en given service. I denne del af rapporten præsenteres denne metode imidlertid under den økonomiske dimension, da output af en sådan analyse er monetært og således befinder sig i et grænseland mellem en social og økonomisk tilgang.

Table 1
Examples of social impact analysis (SIA) framework.

Social impact studies	Social impact study foci						
	Social	Economic	Cultural	Political	Environmental	Commercial/tourism	Psychological
Delamere et al. (2001), Dyer et al. (2007), Gursoy and Rutherford (2004)	✓	✓	✓				
Dwyer et al. (2000)	✓	✓					
Gramling and Freudenburg (1992)	✓	✓	✓	✓			✓
Fredline (2004), Ritchie (1984)	✓	✓	✓	✓		✓	✓
The Interorganizational Committee (2003)	✓			✓			
Haley et al. (2005)	✓						
Lee and Back (2003)	✓	✓			✓		
Ko and Stewart (2002)	✓	✓	✓		✓		

(Woosoon & Walker, 2011)

Af figuren herover fremgår, hvilke parametre forskellige Social Impact Assessment-studier (SIA) har fokuseret på. Det tydeliggør også, at SIA fungerer som en rammesættende konstruktion af evalueringen snarere end en bestemt "pakke af effekter".

Som det fremgår af skemaet over peer-reviewed forskningsartikler er der stor overvægt af studier, der søger at indfange den sociale effekt af events ved at undersøge denne gennem de lokales forståelse heraf. Grunden til det store fokus herpå er, at bl.a. den unikke interaktion mellem turister, destinationen og dens lokale menes at frembringe socio-kulturelle effekter, se appendiks for teoretisk uddybning. Dernæst bringer et event netop hele lokalsamfundet i fokus, hvormed potentialet for fremkomsten af sådanne effekter synes markante – både de af positiv og negativ karakter. Fordi disse effekter kan være svære at måle objektivt, grundet vanskelighed ved at kvantificere, undersøges effekterne i stedet oftest gennem de bosiddendes perceptioner (Small, et al. 2005:67-68). Grunden til, at netop de lokales forestillinger er så vigtige kan også kædes sammen med et ønske om at skabe bæredygtig turisme. I den bæredygtige tilgang til turisme ligger, at turismen skal maksimere fordele og minimere ulemper hvad angår 1) de økonomiske effekter på lokalsamfundet, 2) de sociale effekter på lokalsamfundet, 3) kulturarven og 4) miljøet (Andersson & Lundberg, 2012:100)

Social Impact Perception-skala

En skala, der er udviklet til specifikt at indfange de lokales perceptions er den såkaldte Social Impact Perception-skala (SIP). I denne skala er der 41 items/spørgsmål, der hver især knytter sig til forskellige sociale effekter. Skalaen er udviklet i en kontekst af mindre, lokale events. De lokale bliver spurgt ind til deres opfattelse af de 41 forskellige statements vedrørende sociale effekter. Dernæst bedes de tilkendegive i hvilken grad, de opfatter, at effekten gør sig gældende på en skala fra -5 til + 5. Værdier på den negative side afspejler varierende grader af negativ effekt og omvendt på den positive side.

Herunder ses skalaen illustreret:

FIGURE 2. SOCIAL IMPACT PERCEPTION SCALE (SIP)

Impact Statement	Impact			Level of Impact										
The footpaths and streets were crowded during the festival	Y	N	DON'T KNOW	-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5

Small, 2007

På baggrund af studiet, med udgangspunkt i en lokal festival i Australien, hvor SIP skalaen udvikledes identificeredes via en faktoranalyse seks latente dimensioner af sociale effekter. Disse blev navngivet som følger:

1) Ulejlighed – herunder hører fx følgende items: trafik- og parkeringsproblemer, støj, overbefolkning, øget affald etc.
2) Lokalsamfundets identitet og sammenhængskraft – herunder hører fx følgende items: øget identitet og stolthed i lokalsamfundet, ejerskab over festivalen, glæden ved besøgende etc.
3) Personlig frustration – herunder hører fx følgende items: frustration over de besøgende, lokale undgik festivalen, forstyrrelse af de normale rutiner
4) Underholdnings- og socialiseringsmuligheder – med fx følgende items: Møde nye mennesker, muligheden for social interaktion, kulturelle oplevelser
5) Lokalsamfundets vokseværk og udvikling – med fx følgende items: Jobmuligheder, grupper i lokalsamfundet samarbejder, udvikling af nye evner
6) Adfærdsmæssige konsekvenser – med fx følgende items: øget vandalisme, alkoholindtag blandt mindreårige, kriminel adfærd

I studiet her sammenholdes resultaterne med tidligere, lignende undersøgelser og faktorerne, der fremkom af studiet herover, går igen på tværs af undersøgelserne. En sidste væsentlig pointe omkring SIP-skalaen er, at de seks dimensioner ikke er blevet betegnet som værende positive eller negative. Dette fordi, at de sociale effekter både kan forstås som værende positive og negative alt afhængig af, hvordan man forstår, effektens påvirkning på sig selv personligt eller på lokalsamfundet. Det var fx tilfældet med spørgsmålet "more visitors to the community", der af nogen var relateret til socialisering og underholdningsdimensionen og for andre forstyrrelser af dagligdagen (Small, 2007:46-53).

Fredline et al., (2014) har sammenlignet fordelene og ulemperne ved den subjektive tilgang med udgangspunkt i de lokales forståelse af effekterne med en alternativ mere objektiv tilgang hertil:

Table 1: Comparison of host community perceptions and objective indicators

Host community perception as indicators of social impact	
Advantages	**Disadvantages**
Almost any impact can be assessed this way	Highly influenced by personal values of respondent
The indicator is framed in the context of the impact on quality of life	Requires primary data collection
Can assess differential impact on different community subgroups	
Objective indicators of social impact	
Advantages	**Disadvantages**
Objective measures are value neutral	Many social impacts have no reliable indicator
A single value is derived for the impact on the entire community rather than a range of values with substantial variance	They give no indication of the impact on quality of life
Some indicators may be measurable via secondary data, reduced resource requirements	Less able to identify differential impact on community subgroups

Vurderingen fra dem lyder, at på grund af de åbenlyse begrænsninger ved begge tilgange, bør man forsøge at kombinere disse to former for indikatorer – dette kommer vi nærmere lidt senere i afsnittet.

Social kapital

Et af de studier, der undersøger den sociale effekt på anden vis end gennem de lokales opfattelse, søger i stedet at undersøge, om der skabes en øjeblikkelig og umiddelbar social kapital i forbindelse med et event (Attanasi et al., 2013). Dette studie adskiller sig imidlertid på flere punkter end den nævnte; fokus er rettet mod deltageren i eventen og den sociale effekt, der her måles, er noget, der genereres i øjeblikket, hvor eventen finder sted – og altså ikke efter en tid. Studiet bygger således på en forståelse af, at festivaler potentielt kan styrke lokalsamfundets bånd og forene mennesker med forskellige baggrunde.

I studiet koges forståelsen af social kapital ned til, at ordet 'kapital' afspejler en anvendelig ressource og at 'social' afspejler, at det ikke tilhører det enkelte individ, men at hele gruppen kan drage fordele heraf.

Den sociale kapital under en festival skabes gennem forskellige processer. Først, ved at tilbyde lokalsamfundet muligheden for at tilgå og udvikle deres egne ressourcer. For det andet, ved at skabe rum for social sammenhæng blandt deltagerne, og således give dem følelsen af at tilhøre et unikt fællesskab. For det tredje, ved at sørge for, at lokale og besøgende motiveres til at fejre sammen (Attanasi et al., 2013:228-30). I studiet af den sociale kapital læner de sig op ad Putnams (2000) definition herpå, da denne siger, at den sociale kapital både skabes af interaktionen og en gensidig tillid mellem mennesker. I forbindelse med et event varer denne interaktion naturligvis kort.

I målingen heraf fokuseres på den øjeblikkelige tillid, der skabes under eventet ved at undersøge, om en person er mere tilbøjelig til at tilkendegive at have tillid til de (fremmede) eventgæster, der er til samme koncert som vedkommende selv end til (fremmede) personer, der ikke er til koncerten på samme tidspunkt. Det skal afdække, om der skabes en form for øjeblikkelig tillid som et resultat af, at man deler en eventoplevelse. En tillid, der kan fordampe i det samme øjeblik, eventet slutter. En sådan tillid er opbygget omkring en forventning om, at når mennesker deler den samme kulturelle oplevelse, vil de føle, at de til

en vis grad allerede kender hinanden, ved at se, at de deler en fælles interesse. Der sker således en reduktion i det "informationshul" mellem fremmede mennesker, hvilket kan skabe en tillid, der varer eventet igennem (Attanasi et al., 2013:237-38).

I et andet studie af den sociale kapital undersøger man, om FIFA World Cup forstærker nationalidentiteten i landet, hvor de vælger at se nationalidentiteten som et sociologisk outcome snarere et individuelt, psykologisk outcome. Målet er at afdække, om nationalidentiteten påvirker den sociale kapital. Bag denne antagelse ligger en forståelse af nationalidentiteten som en form for social identitet og derigennem en kilde til social kapital. Således tages først udgangspunkt i social identitets teori, der overordnet er udgjort af to komponenter; først, at individer har en personlig selvidentitet, hvilket, gennem sammenligning med andre, gør det enkelte individ i stand til at adskille sig herfra. Dernæst har individer også en social identitet, skabt gennem deres tilhørsforhold til bestemte referencegrupperinger. Via karakteristika adskiller og forbinder vi os med andre mennesker. Flere forskere har betragtet nationalidentitet som en form for social identitet.
Til at undersøge nationalidentiteten benyttes indikatorer hentet fra Group Identity Scale, der er udgjort af seks dimensioner, der forklarer, hvordan individer identificerer sig med sociale grupper. Dimensionerne er som følger: 1) Privat evaluering, 2) Public evaluering, 3) "Interconnection" til selvidentiteten, 4) Grad af indbyrdes afhængighed, 5) Adfærdsmæssig involvering og 6) Kognitiv bevågenhed.
Til dernæst at indfange social kapital blev der taget udgangspunkt i en udviklet skala med otte dimensioner (Onyx & Bullen, 2000), der blev oversat til den konkrete eventkontekst. Således bestod den endelige skala i stedet af fem dimensioner; 1) Kollektiv handlen (deltagelse i lokalsamfundet) 2) Tillid og sikkerhed (pålidelighed og hjælpsomhed) (3) Sociale forbindelser (venner, familie, lokalsamfund) 4) Tolerance over for diversitet (fair optræden og respekt over for andre) og 5) Livsværdi (personlig værdi) (Heere et al., 2013:452-458).

Psychic Income Scale

Begrebet 'psykisk indkomst' stammer oprindeligt fra forskning inden for Human Ressource Management som en forståelse af en indre belønning ens job kan give via følelsesmæssig tilfredsstillelse og succes. Sidenhen er begrebet blevet oversat til flere kontekster, herunder i økonomiske analyser af sportsevents, hvor det bl.a. blev konkluderet, at mindre events givetvis bidrager til større psykisk indkomst.
Crompton (2004) har defineret psykisk indkomst som de følelsesmæssige og psykologiske fordele, de lokale bosiddende "modtager", selvom de ikke fysisk deltager i sportseventet og ikke er involveret i organiseringen heraf. Det er påvist, at sportshold og events kan fungere som katalysatorer for at fremme mere eksterne faktorer bl.a. den civile stolthed og lokales livskvalitet.
I et studie af et stort sportsevent har man, grundet begrænset litteratur vedrørende de psykologiske effekter, ønsket at udvikle en "Scale of Psychic Income" (SPI) til at måle de

psykologiske fordele, lokale kan opleve ved at være værter ved et event. Denne udvikles med udgangspunkt i Cromptons konstruktion af psykisk indkomst, der udgøres af syv dimensioner. I studiet opbygges en modificeret model, der oversættes til den konkrete kontekst, ligeledes udgjort af syv dimensioner, hvilke er som følger;

1) *Lokalsamfundets stolthed som et resultat af øget synlighed*: Lokalsamfundets stolthed refererer selv den selvrespekt, der kan opstå, når et område eksponeres nationalt og internationalt i forbindelse med et event. I flere sammenhænge benævnes dette som "showcase-effekten" skabt af øget mediedækning. "Showcase-effekten" forstås som værende en af de mere langsigtede effekter, da den medfører en ændring i lokationens profil udadtil og øger mulighederne for, at der investeres i området.
2) *Civil stolthed ved at være vært for et (mega)sportsevent:* Denne stolthed refererer til det enkelte individs positive mentale rekonstruktion forbundet med at se sin egen by være vært for et event. Den prestige, der ligger heri, kan skabe en indre værdi og føre til en personlig tilfredsstillelse, et forbedret selvbillede i lokalsamfundet og stolthed blandt de lokale – hvilket af udefrakommende kan ses som en positiv "vi kan" attitude.
3) *Stolthed over anstrengelser med at give "tabte områder" nyt liv:* Det, at der bliver handlet og gjort noget i relation til investeringer i og forsøg på at forbedre lokalområdets tilstand, kan skabe stolthed blandt de lokale – også selvom udfaldet af det, måske ikke er det bedste.
4) *Forstærket kollektivt selvværd:* Denne effekt tager afsæt i social identitetsteori, der, jf. tidligere beskrevet, siger, at individer definerer sig selv ud fra deres tilhørsforhold til forskellige sociale grupper. I studiet forstås, at forbedret kollektivt selvværd refererer til et individ, hvis morale øges ved at se sig selv som et medlem af det lokalsamfund, der huser et event, og at sport eller et event er en platform, hvor individer i et lokalsamfund har mulighed for at vise deres fælles identitet og de fælles værdier, der binder dem sammen. Det kollektive selvværd kan via disse processer forstærkes.
5) *Målbart fokus for "social bonding":* Det målbare fokus i relation til "social bonding" er, at lokale events kan øge de bosiddendes interaktion med hinanden, hvilket kan føre til venskaber og social deltagelse. Den sociale interaktion i forbindelse med et event kan forbedre sociale relationer, øge teamsamarbejdet og hæmme følelser af social adskillelse.
6) *Spænding over eventet og de besøgende:* Spændingen referer til den følelse, der fremkaldes hos de lokale - både over det at være vært for et event og over strømmen af besøgende til lokalsamfundet.
7) *Følelsmæssig involvering under et sportsevent:* De lokales øgede følelse af motivation, ophidselse eller interesse omkring eventet er en væsentlig faktor inden for den psykologiske effekt.

For hver af de ovenstående komponenter blev udviklet en liste af multiple items til at måle den psykologiske effekt af et event. Disse var baseret på tidligere studier af lokales perceptioner, attituder og sociale effektstudier. Efter en faktoranalyse af ovenstående blev det endelige resultat, at der i data identificeres fem dimensioner til måling af det latente begreb psykisk indkomst. De fem endelige dimensioner er; 1) Stolthed over lokalsamfundet, 2) Hengivenhed til lokalsamfundet, 3) Spænding omkring eventet, 3) Infrastruktur i lokalsamfundet og 4) Lokalsamfunds begejstring (Woosoon & Walker, 2011:92-101).

Økonomisk dimension

Som tidligere nævnt, er alle peer-reviews, der *udelukkende* behandler den økonomiske effekt, frasorteret kortlægningen. Det afspejler sig naturligt i antallet af økonomiske effektstudier, der er inkluderet, jf. skemaet over peer-reviews. Billedet stemmer således ikke helt overens med virkeligheden, da netop økonomisk effektmåling af events, som beskrevet i den historiske gennemgang, har haft særlig bevågenhed i litteraturen. Herunder præsenteres en tilgang til fastsættelsen af kulturs værdi. Dette via en metode udviklet til netop at indfange den uhåndgribelige, ikke finansielle værdi, kultur kan skabe – men stadigvæk med en monetær værdi som output.

Contingent Valuation Method & Willingness-to-pay

Inden for både det akademiske felt og i praksis ses en orientering mod begrebet forbrugerværdi, der kan beskrives som *"individuals' perceptions of trade-offs between what is recieved and what is given up"*. En måde at nærme sig denne forbrugerværdi kan ske ved at afdække forbrugerens villighed-til-at-betale (willingness-to-pay (WTP)) for et givent produkt eller en given service. Man ønsker således at undersøge værdien af, hvad forbrugeren modtager og sammenligne dette med prisen, der betales for fx en service. Individers WTP har gennem en længere årrække været undersøgt i relation til miljø-økonomiske spørgsmål gennem brug af Contingent Valuation Method (CVM), hvorigennem der er genereret begreber som Use-Value (brugsværdi) and Non-Use-Value (ikke-brugs-værdi) af naturoplevelser. Disse begreber er blevet overført til en eventkontekst med ønsket om at afklare de individer, der "bruger" eventets Use-Value og ikke-brugerens Non-Use Value.

Use-value af en eventoplevelse beskriver den totale oplevelse forbundet til eventbesøget. Begrebet use-value kan yderligere opdeles i to forhold; direct use-value, der udgøres af værdien ved at deltage i selve eventet. Indirect use-value er værdien af andre oplevelser på eventdestinationen, og altså oplevelser uafhængigt af og væk fra selve eventet – fx en god middag og hygge med vennerne på en bar indgår i den indirekte værdi. Use-value som mål for helhedsoplevelsen, er således udgjort af summen af den direkte- og indirekte use-value. Alle disse begreber indfanges typisk ud fra individers Willingness-To-Pay (WTP). Dette ved brug af Contingent Valuation Method (CVM). Brug af contingent valuation til afdækning af

individers WTP i forhold til et event kan ske ved, at respondenterne får beskrevet et scenarie relateret til eventet, hvorefter de bedes tilkendegive, hvilken sum penge de er villige til at betale herfor. Slutværdien baseres således på et subjektivt og hypotetisk estimat af en økonomisk værdi.

Bag denne tilgang til estimeringen af en eventoplevelse ligger forskellige forestillinger om, hvordan en sådan oplevelse skabes, og hvad den udgøres af. Derfor har forskellige discipliner da også bidraget til at beskrive turismeoplevelser. Et bud er, at man for at forstå oplevelser må kigge på deres intensitet og varighed.
Intensiteten kan ses fra en conativ, kognitiv og affektiv optik, hvilket afspejler, at en eventoplevelse afhænger af det enkelte individs følelser, værdier og perceptioner under et event. Eventet leverer ikke oplevelsen, men inputtet til at skabe oplevelsen.

De teoretiske antagelser om, at intensitet og varighed er af betydning for eventoplevelsen kan indgå i analysemodellen, der indfanger en eventgæsts use-value. Modellen er tænkt således, at use-value, direct use-value og indirect use-value kan forklares ud fra tre variable; gæstens forbrug (reference value), varigheden af eventoplevelsen (extent of visit) samt intensiteten i eventoplevelsen (experience intensity).

Gæstens reelle forbrug kan bl.a. fungere som referencepunkt over for værdien et individ tilkendegiver at være villig til at betale for et givent produkt eller en service.
'Extent to visit' er en indikator for længden og kvantiteten af oplevelser, der påvirker use-value i positiv retning. Antagelsen er, at jo længere opholdet på destinationen er, des flere oplevelser får man på stedet, hvilket påvirker indirect use-value positivt. Ligeledes påvirker et langt ophold i forbindelse med selve eventet direct use-value positivt.
Experience intensity dækker over, at individers directe use-value er influereret af det forhold, at eventoplevelserne sker på et sted og i et rum uafhængigt af normale sociale processer, hvilket kan forstærke intensiteten forbundet med deltagelse i eventet. Dernæst er også oplevelsen af at tage del i noget og følelsen af at handle, blive transformeret og "så god som ny" efter eventets afslutning vigtige faktorer ift. indirect use-value (Andersson & Armbrecht, 2014:235-238).

For at afdække kulturens værdi blandt alle individer i et samfund er det imidlertid ikke nok udelukkende at forholde sig til, hvilken værdi der skabes for brugeren (use-value). Ligeså væsentligt er det at afdække værdien, der skabes blandt de lokale uafhængigt af et reelt forbrug af den kulturelle service (non-use value). Dette aspekt er ikke inddraget i alle empiriske studier baseret på contingent valuation method (Andersson & Armbrecht, 2014), men er ikke desto mindre væsentligt for at få et fyldestgørende billede af et events værdi.
Værdien et event har, uafhængigt af brugen heraf, kaldes hermed non-use value. Dette begreb kan både udgøres af social, kulturel, økonomisk, miljømæssig eller andre former for værdier. Et individ kan fx finde det værdifuldt *at kunne* tage til et event i sin egen by, uden indtil videre at have gjort det og potentielt heller ikke gøre det i fremtiden. Det kaldes *option*

value. Individer kan også finde det værdifuldt at have muligheden for at give kulturoplevelser videre til kommende generationer samt sætte pris på at kunne give et kulturelt rigt lokalsamfund videre. Denne værdi kaldes *bequest value.* Værdien, individer kan finde i, at et kulturtilbud eksisterer – uafhængigt af, om de besøger det eller påtænker det eller ej – kaldes *existence value* (Barrio et al., 2012:238 ; Andersson et al.,2012:95).

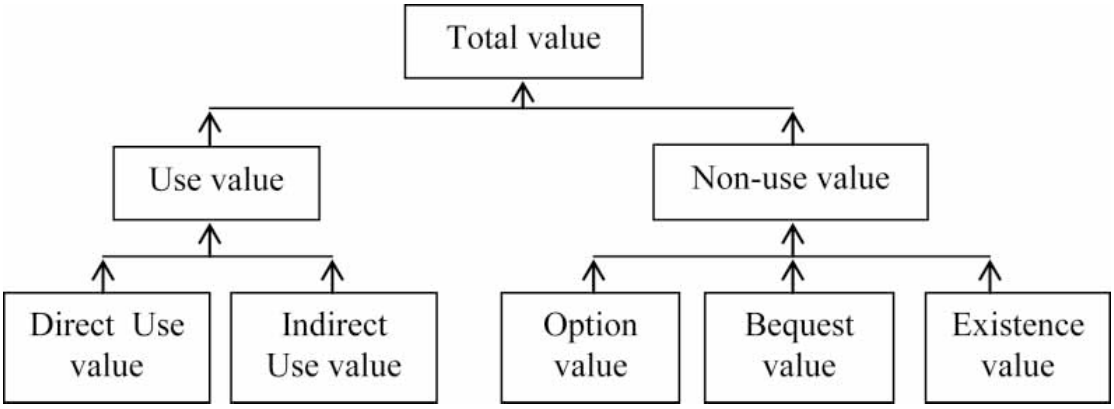

Som figuren herover illustrerer, er tanken således, at man for at få indblik i totalværdien, en eventoplevelse skaber, må tage højde for både brugerens use-value, men også ikke-brugerens non-use value.

Det data man ved brug af CVM og individers willingness-to-pay genererer, kan benyttes i en cost-benefit analyse af eventet. Ud over use-value og non-use value, må der i en CBA både tages højde for de positive og negative oplevelser for at sikre et retvisende billede; se evt. appendiks for nærmere uddybning af cost-benefit tilgangen til evaluering.

Som alternativ til CVM findes travel-cost method, der modsat CVM ikke er baseret på et hypotetisk marked. Travel-cost method hører under 'revealed præference techniques' og er også benyttet i en eventkontekst (Armbrecht, 2012:10). Grundtanken bag denne metode er, at individers præferencer for et bestemt event eller en kulturel begivenhed kan blive tydeliggjort ved at kigge på deres rejseadfærd. Den måler værdien af et event ud fra den tid (rejsetiden) og de penge (entré, brændstof, overnatning etc.), et individ vil bruge på at få denne eventoplevelse (Armbrecht, 2012:25).

Afrunding

Afsnittet herover har givet indblik i to metoder, der kan benyttes til at fastsætte værdien af eventoplevelser eller kultur i al almindelighed. Tilgangene kan siges at have sit afsæt i det stigende ønske om og behov for modeller, der kan indfange de "uhåndgribelige effekter" et event skaber. Som det bl.a. berøres i appendikset ligger bag metoder som disse en antagelse om, at man kan gøre kulturs værdi op i monetære termer, da værdien for det

enkelte individ lader sig afspejle i vedkommendes villighed til at betale en bestemt sum penge. Ikke alle forskere inden for feltet vil finde det hensigtsmæssigt at opgøre kultur- og eventværdi i monetære termer, hvilket vil blive tydeliggjort senere i rapporten.

Miljømæssig dimension

Dette afsnit skal give et billede af hvilke teknikker, der bruges til at fastslå de miljømæssige effekter, afholdelsen af et event kan medføre.

Der er i forbindelse med denne kortlægning ikke fundet mange studier, der søger at indfange den miljømæssige dimension på objektiv vis. Som det fremgår af appendikset (under den sociale dimension), er der flere studier, der måler og beskriver de miljømæssige effekter ud fra de lokales opfattelser heraf. Af skemaet peer-reviewed artikler illustreres, at omkring fem studier – og især de, der anlægger en TBL tilgang til effektevalueringen (Andersson & Lundberg,2012 ; Sheerwood,2007 ; Armbrecht et al.,2013 ; Fredline et al., 2014) – søger at indfange de miljømæssige effekter mere objektivt.

En af metoderne hertil, og den der optræder i flest af kortlægningens studier, der går den objektive vej, er Ecological Footprint analysen. Ecological Footprint så dagens lys i start 90'erne og er en aggregeret indikator på det globale miljømæssige aftryk, forbruget af klodens ressourcer forårsager; sidestykket inden for den finansielle økonomi kan forstås som GDP. Teknikken er blevet defineret således: "The footprint has been compared to measuring one's own weight. You find out how heavy you are, and the difference from your ideal weight, but the process of measuring does not tell how to lose weight" (Lewan & Simmons, 2011). Citatet her beskriver således udover modellens potentiale og dens begrænsninger (Collins et al., 2009:831)
Modellen er blevet benyttet i forbindelse med et sportsevent; her analyserede man fodaftrykket med afsæt i de besøgendes fysiske forbrug i form af; deres rejse til og fra eventet, forbrug af føde- og drikkevarer ifm. eventet, infrastrukturen omkring spillestedet samt affaldet genereret af eventet. Dette blev holdt op imod det kontrafaktiske tilfælde; det ressourceforbrug, der havde været, hvis gæsterne var blevet hjemme og havde ageret som normalt. Resultaterne viste, at den overordnede Footprint effect var syv gange større, når en gæst deltog i eventet sammenlignet med, hvis vedkommende havde været hjemme (Collins et al., 2008:831-832).
Som et alternativ til Ecological Footprint nævnes i undersøgelsen også, at man kan benytte den klassiske økonomiske input-output model i en miljømæssig kontekst (Collins et al., 2008:833). For nærmere indblik i antagelserne bag en input-output model, kig da i appendiksets afsnit vedrørende den økonomiske dimension.

Den holistiske effektevaluering i praksis

I appendiksets sidste afsnit omhandlende den holistiske evaluering præsenteres, hvilket grundlag en Triple Bottom Line (TBL) evaluering bygger på. I nærværende afsnit vil det blive tydeliggjort, hvordan en sådan holistisk tilgang til effektevalueringen af events, udspiller sig i konkrete kontekster. Dette ved at tage udgangspunkt i et par stykker af de syv TBL-evalueringer, der identificeredes til denne kortlægning, jf. skemaet.

Triple Bottom Line-tankegangen og ønsket om den flerdimensionelle tilgang til effektmålingen af events er, inden for event- og festivalkonteksten, særligt opstået og udviklet i en australsk kontekst (Sheerwood, 2007; Fredline et al., 2014). Sidenhen er ønsket om og teten med at arbejde empirisk med effektevalueringer af events på denne holistiske måde også blevet behandlet i en svensk (Armbrecht et al., 2013; Andersson & Lundberg, 2012; Lundberg, 2012) og finsk kontekst (Pasanen et al., 2009). Selvom det er det tætteste, man for nuværende kommer på en holistisk effektevaluering af events, bidrager TBL ikke med et indblik i alle eventeffekter (Fredline et al., 2014).

Fredline et al. (2014) påpeger, at der, til trods for, at der inden for litteraturen er flere eksempler og forsøg på at udvikle de rette teknikker til at understøtte TBL-modellen, endnu ikke en accept af, hvilke der er de mest velegnede hertil. Hvad den økonomiske dimension angår, fastslås, at der er nået en generel konsensus om hvilke indikatorer, der inden for denne faktor, er de mest velegnede at måle på. Også selvom den miljømæssige dimension er relativt ny i eventkonteksten, er der også her velegnede og accepterede indikatorer at inddrage i en evaluering. Mere vanskeligt ser det ud inden for den sociale dimension, hvilken sakker bagud; både fordi der er lagt begrænsede kræfter i at udvikle dem, men også fordi de er langt mere komplekse i deres substans.
Hvilke udfald der inden for den økonomiske og miljømæssige dimension, er det mest ønskværdige, kan der heller ikke være meget uenighed om; idealet er, at et event genererer overskud til regionen, skaber arbejdspladser – og at det ikke sker på bekostning af miljøet. Omvendt ser det ud med de sociale effekter, hvor der, inden for et lokalsamfund eller en region, kan være megen diversitet i, hvad der synes ønskværdigt – hvad en gruppe individer i et samfund finder fordelagtigt, kan for andre være en ulempe. For at få indblik i sondringen mellem studier, der ser lokalsamfundet som homogent og de, der anskuer det som værende heterogent, se da appendiks. Udover manglende entydighed i den sociale effekts fortegn, er de også svære at måle objektivt.

Fredline et al. (2014) kommer med deres bud på hvilke indikatorer, der bør indgå i en TBL-evaluering af events – dette baseret på et ønske om at inkludere indikatorer, der er valide og reliable, men også målbare.

Som nævnt ser de en generel enighed på den økonomiske front; eventets direkte og afledte bidrag til merværdien (den nye økonomiske aktivitet genereret af eventet) samt det direkte og afledte bidrag til beskæftigelsen (antal jobs støttet af eller skabt som et resultat af

eventet). Målingen af disse effekter kræver indsamling af data om forbruget blandt de besøgende og eventorganisatorer, en afgrænsning af eventdestinationen samt brug af en multiplikator til estimeringen af de afledte effekter.

Til trods for, at de identificerer enighed på feltet, hvad angår den økonomiske effektmåling, har de, for at simplificere målingen heraf, udviklet en liste indikatorer, der ikke kræver en kompleks økonomisk modellering. Indikatorerne er som følger:

- Benefit/Cost Ratio = Net visitor expenditure + Net event expenditure / Net additional public sector investment (grants) + Net private sector investment (sponsorships)
- Average visitor trip expenditure/Average domestic overnight trip expenditure
- Net benefit per head of population

Den første indikator kigger på fordele/ulemper ratioen for værtsdestinationen ved at tage netto indkomsten til regionen (som et resultat af eventet) som en ratio over udgifterne til afholdelsen af eventet – dette kan siges at være en form for cost-benefit tilgang, hvilken er beskrevet i rapportens appendiks. Den anden indikator sammenligner udgifterne fra en forbruger ude fra med en forbruger fra lokalområdet. Sidste indikatorer tager højde for størrelsen på lokalområdet ved at se på netto afkastet pr. person, der bor der. Disse tre indikatorer skal dernæst standardiseres og opsummeres i et indeks.

De miljømæssige effekter sammenlignes med gennemsnitlige forbrugs/produktions/genbrugs scores for at tydeliggøre, om eventet har mindre eller større gennemsnitlig effekt på miljøet. Eventscoren standardiseres, summeres og spejlvendes, så høje scorer afspejler mindre fordelagtige effekter på miljøet. Indikatorerne er:

- Energy consumed at the venue
- Energy consumed in transport to venue
- Water consumed at the venue – waste water recycled
- Waste generated at the venua – waste recyling

Denne tilgang til målingen af de miljømæssige konsekvenser er også reduceret noget i kompleksitet sammenlignet med den præsenterede Ecological Footprint-model, men dog med nogle af objektive indikatorer, der også indgår i Ecological Footprint.

Hvad angår de sociale effekter, har Fredline et al., (2014) både trukket på den mest benyttede tilgang gennem de lokales forståelser af effekterne, men har også inkorporeret nogle andre (og mere objektive indikatorer). Som det fremgår af skemaet tidligere præsenteret (ifm. SIP-skalaen), ser Fredline et al. (2014) et behov for, at de meget subjektive indikatorer for den sociale effekt suppleres med nogle mere objektive indikatorer. De subjektive indikatorer har den præmis, at de bl.a. er drevet af den enkelte respondents værdier; dette kan være fordelagtigt i relation til at indfange de forskellige måder, hvorpå

individer påvirkes, man kan være en ulempe, fordi det således bliver svært at sige noget generelt og er mindre validt. Eksempelvis indeholder listen herunder en indikator, der dækker den rapporterede kriminalitet forårsaget af et event; dette kan være et fornuftigt supplement til de lokales opfattelse af, hvordan kriminaliteten, som en social effekt, har påvirket deres livskvalitet, fordi man således kan sammenholde og vurdere kriminaliteten ud fra både et objektivt mål, men også en subjektiv oplevelse. Alle indikatorerne standardiseres og summeres i et overordnet indeks for social effekt. Indikatorerne er:

- Resident perceptions of impacts on quality of life
- % of locals who attend the event
- Crime reported associated with event / crowd management incidents
- % of local businesses contracted to supply goods and services to events
- Efforts made to reduce negative externalities e.g. extra public transport provided
- Traffic counts OR dollar value of time lost in traffic
- Value of access to new facilities developed
- Value of access to facilities denied to locals during event
- Quantity and quality of media expose
- Locals who volunteer at event – skill development, social opportunities, altruism
- % locals employed in event
- Involvement of local children in event – promotion of interest in event theme

Ovenstående kan således siges at være det seneste skud på stammen af bud på de indikatorer, der bør inkluderes i et TBL-design af en effektevaluering.

Standardiseringen

Som det står beskrevet i forbindelse med ovenstående tre dimensioner, ønsker man inden for hver enkelt dimension at få scoren standardiseret. Formålet hermed er, at man får genereret output, der gør resultaterne fra tre dimensioner sammenlignelige med hinanden.
Til dette er udviklet "The Synthesis Diagram". Dette er et radar "kort", der udgøres af et antal akser med identisk afstand til diagrammets centrale punkt. Antallet af akser relaterer sig til, hvor mange dimensioner, diagrammet repræsenterer – i dette tilfælde: tre. Man markerer det område, der afspejler en dimensions gennemsnitlige score langs den dertilhørende akse. Trækkes linjer mellem dimensionernes punkter, dannes således en geometrisk form; i tilfældet her en trekant. Diagrammet ses herunder:

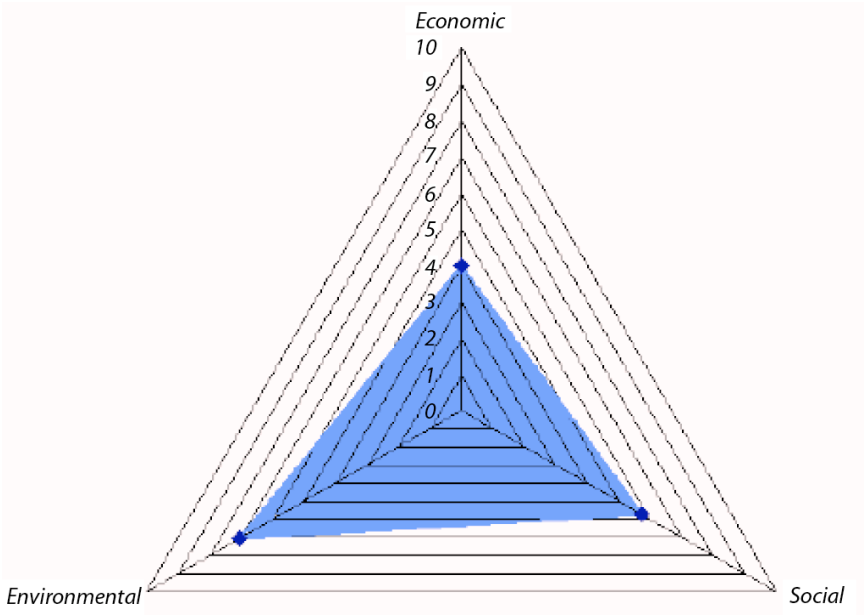

Figure 1. The synthesis diagram (source: Fredline et al., 2005).

Fredline et al., 2014

Tripple Bottom Line effekten udtrykkes via diagrammet som ratioen mellem det markerede område og det potentielle maksimum i form af den store trekants ydre grænser. Som det (måske) kan anes af ovenstående figur, rangerer scoren fra 1-10.

Fredline et al. (2014) pointerer, at et af de hensigtsmæssige forhold ved ikke at standardisere monetært er, at man så ikke fristes til kun at forstå effekt af et event ud fra en finansiel økonomisk forståelse. Diagrammet og måden at indfange holismen kan således også siges at være en form for ønske om at gøre op med den historisk sete altoverskyggende økonomiske effektforståelse.

Den endelige og overordnede effekt af eventet kan sidst kalkuleres ud fra geometriske beregninger ved at fastslå arealet af den skalerede trekant og sammenligne dette med den teoretiske trekants areal. I eksemplet herover er arealet af den teoretiske maksimum trekant 130 units, mens den skaleredes er 39,3 units. Den skalerede trekant fylder således 30,2% af det samlede potentielle areal. Herunder ses endnu et eksempel på et ”Synthesis Diagram”.

Figure 3: Another event example

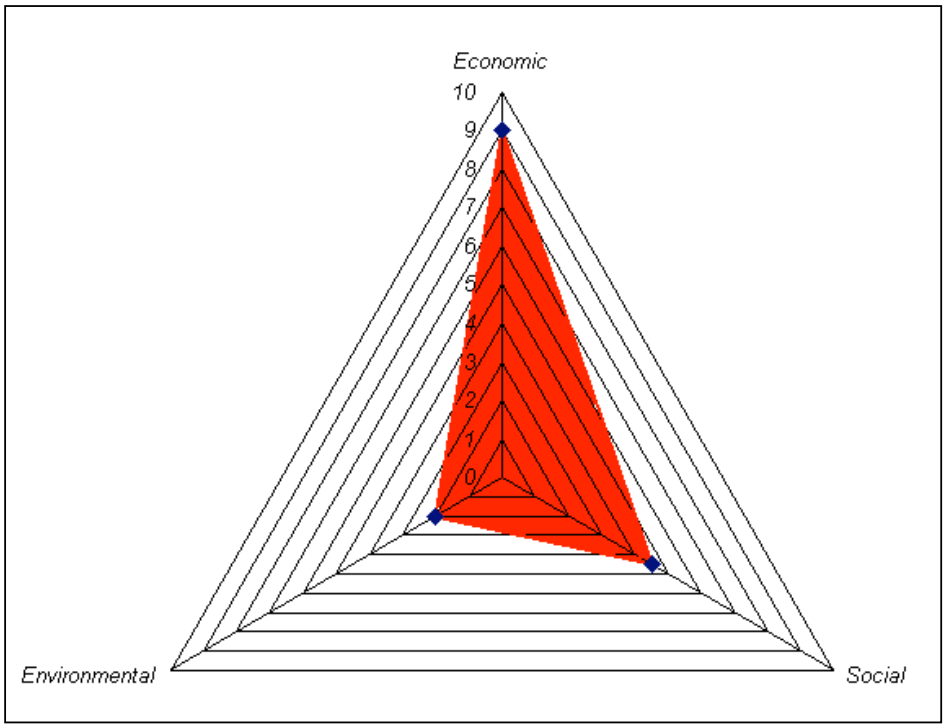

Ovenstående tilgang til standardisering i et sådant "Synthesis Diagram" har man i Finland valgt at integrere i FEET (Finnish Event Evaluation Tool).
Ud fra et ønske om at få et holistisk billede af effekterne, har man i Finland oversat forskningen til deres egen eventkontekst og på den baggrund udviklet sit eget redskab FEET. Det er udgjort af tre overordnede elementer; kundeprofiler/besøgendes profiler, økonomisk effekt og socio-kulturel effekt. Her er miljødimensionen således udskiftet med en dimension, der fokuserer på de besøgende. Dette velvidende vigtigheden af de miljømæssige konsekvenser, men grunden til udeladelsen heraf beror på en vurdering af, at events i Finland er små i størrelse, og at den dermed ikke spiller en central rolle for dem. Dernæst har man valgt at inddrage flere forskellige interessenter i evalueringen – eventdeltageren, organisatorer, lokalt bosiddende, lokale entreprenører og lokalpolitiker (Pasanen et al., 2009: 119-20).

En anden tilgang til standardiseringen af TBL-dimensionerne, finder vi i et studie fra Sverige (Armbrecht et al., 2013). Som det ses af figuren herunder, standardiserer man i dette studie, modsat i det australske eksempel, i monetære værdier.

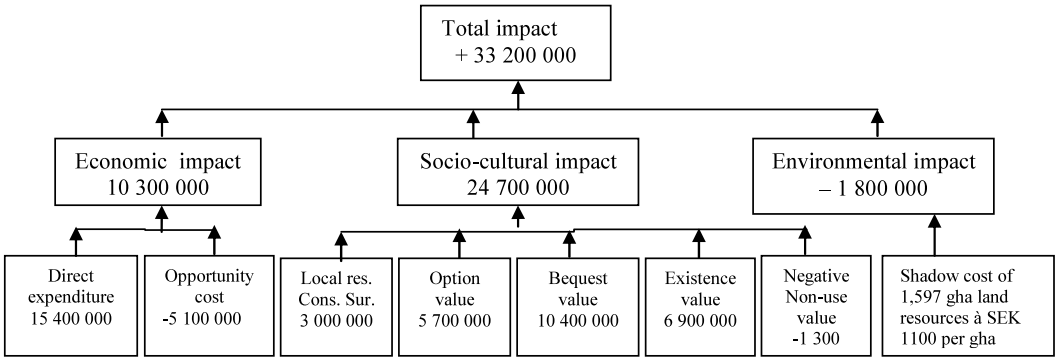

Figure 5: A total estimate in monetary terms of the sustainability impact of a sports event

(Armbrecht et al., 2013)

Måden, hvorpå man eksempelvis har fundet frem til den monetære socio-kulturelle effekt, er gennem brug af Contingent Valuation Method-spørgsmål, der fokuserede på de lokales forståelser af effekterne – set gennem deres willingness-to-pay (WTP). Et eksempel på et spørgsmål til de lokale, der ikke deltager i eventet, er:

"If the European Athletics Indoor Championship 2013 needed public funding from the municipality of Gothenburg to survive, would you then think that the municipality should grant this?"

Er svaret positivt her vil man estimere WTP ved dernæst at spørge, *hvor meget* vedkommende vil være villig til at betale mere i skat årligt for at støtte det givne event. Gennem yderligere spørgsmål afdækkes de tre non-use værdier; option, bequest og existence. Er svaret omvendt negativt, vil man spørge, hvor meget vedkommende ville skulle have i kompensation for vedkommendes gener knytet til eventet. Dette gennem et villighed-til-acceptere spørgsmål (WTA) – fx *"My local tax should decrease with at least SEK per year in order for me to endure the negative aspects of the event"*.

På baggrund af den slags spørgsmål sættes konkrete monetære niveauer på værdien af eventet – bl.a. gennem de tidligere nævnte begreber non-use begreber; option, bequest og existence value.

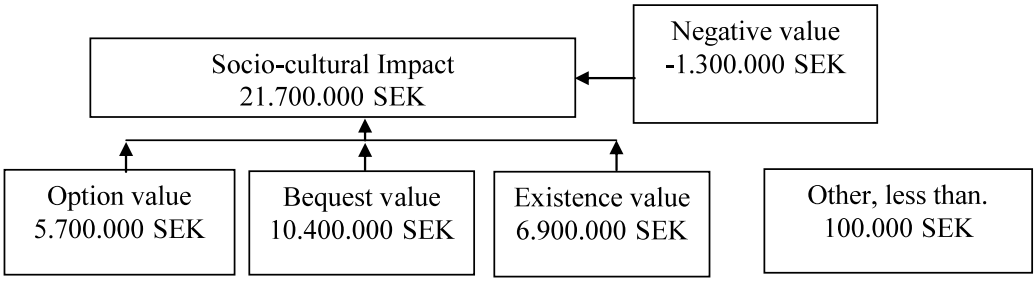

Figure 2: An estimate in monetary terms of the socio-cultural impact of the EAIC, based on the components of Non-use value.

Herover ses resultaterne specifikt for den socio-kulturelle effekt; de tre fornævnte værdier hører til den positive non-use value og kasserne udgør det aggregerede gennemsnit for de positivt stemte lokale. Boksen 'negative value' udgør den aggerede gennemsnitsværdi for den kompensation de negativt stemte lokale ville have, hvis eventet blev afholdt igen. For at finde netto non-use værdien for hele populationen aggregeres det positive og negative gennemsnit for supporters og non-supporters WTP (Armbrecht et al., 2013:).

Studier med et kvalitativt metodisk fokus

Det er få af de studier, der undersøger den sociale/socio-kulturelle værdi, der anlægger en kvalitativ tilgang hertil. Hovedparten af studierne er gået kvantitativt til værks (Lundberg, 2012). I dette afsnit vil undtagelserne herfra kort blive berørt. Således beskrives, hvordan den kvalitative metode er benyttet i nogle af kortlægningens studier.

Deng et al., (2015) har benyttet den kvalitative metode i kombination med den kvantitative i forbindelse med deres studie, hvor de udvikler en skala til måling af eventimage. Formålet med brugen af den kvalitative metode er, at de har et ønske om at gå eksplorativt til værks og indfange så mange af de opfattelser af eventimage, studiets informanter kan bidrage med.
I et studie af Lundberg (2012) har han valgt at benytte den kvalitative tilgang, i form af dybdegående interviews, til at opnå indsigt i og forståelse for de socio-kulturelle effekter af turisme. Baggrunden for hans valg om at benytte den kvalitative metode er, at det med denne er muligt at forstå udviklingen af og kunne beskrive baggrunden for de forskellige socio-kulturelle effekter, der er dukket op som et resultat af turisme. Også Reid (2008) har gennemført et kvalitativt studie, der undersøger de lokales opfattelser af effekten af events. Valget om at benytte den kvalitative metode i dette studie, beroede på forfatterens ønske om ikke at sætte begrænser for, hvor mange og hvilke opfattelser, de lokale kunne berette om. Fordelen ved den kvalitative metode i sådanne studier er dens potentiale til at *forstå* og *beskrive* de sociokulturelle effekter, der er genereret.
Som dette tydeliggør, er der et klart potentiale i den kvalitative metode, hvis man ønsker at gå "bag om" den hårde, kvantitative data. Dette stemmer godt overens med Fredline et al.s anke mod, at forskningsfeltet ved den meget kvantificerende tilgang til de sociale effekter genererer 'social impact lists'.

Rapportens anden del: Kortlægning af praksisevalueringer

Denne anden del af rapporten vil være opbygget ud fra nationale (og en enkelt international) evalueringer, der er gennemførte og empirisk funderede "i praksis", og som således ikke nødvendigvis lever op til videnskabelige kvalitetskriterier. De er primært gennemført af forskellige offentlige eller private institutioner samt konsulenthuse. Listen over evalueringer inden for denne kategori kan ses i det vedlagte skema. Afsnittet her vil være opbygget ud fra et ønske om at lave en kobling mellem de dimensioner og indikatorer,

der herover er blevet beskrevet, florerer inden for den internationale akademiske litteratur og de dimensioner samt indikatorer, der bruges i en national og international "praksis" eventkontekst. Første afsnit berører de nationale praksisevalueringer, mens sidste del vedrører den ene internationale praksisevaluering.

Nationale praksisevalueringer

Som det kan ses i det vedlagte skema, der danner overblik over dimensionerne, der indgår i praksisevalueringerne, går flere igen på tværs. Det ses eksempelvis, at afdækningen af de turismeøkonomiske effekter dækker over den økonomiske dimension i mange af evalueringerne. Der er i et samarbejde mellem Sport Event Denmark, Wonderful Copenhagen og Visit Denmark udviklet og udgivet en vejledning med navnet "Turismeøkonomisk effektmåling af sports-, kultur og erhvervsbegivenheder", hvilken beskriver, hvordan man måler det turismeøkonomiske nettobidrag, som ikke-lokale deltagere i form af tilskuere, udøvere, erhvervsdrivende eller andre tilfører et lokalområde (Ørsted Brandt et al., 2011:2). Modellen, der gøres brug af her, kaldes den regionale ligevægtsmodel, LINE, og det fremgår af flere af de nationale praksisevalueringer i kortlægningen her, at det er denne metode og tilgang, de benytter til målingen af de økonomiske effekter (VisitDenmark, 2012:24; Wonderful Copenhagen,2014; Toft & Østergaard, 2014). Modellen måler tre afledte samfundsøkonomiske effekter; 1) Den afledte *bruttoværditilvækst* per branche, 2) Den afledte *beskæftigelse* pr. branche og 3) Det afledte *skatteprovenu* på provenutype samt den direkte økonomiske effekt af turismeomsætningen til værtskommunen. Dernæst indeholder modellen en kommunal dimension, således at de afledte økonomiske effekter kan følges til den rette kommune.
Fra ordet 'de turismeøkonomiske effekter' kan også knyttes en pointe, der flere steder påpeges i den akademiske litteratur i relation til økonomisk effektmåling, nemlig at man i beregningerne kun er interesseret i at inkludere de "nye penge", der tilføres området, for nærmere uddybning heraf se da rapportens appendiks.
Hvad angår målingen af den økonomiske effekt af et event er der således i nogen grad overensstemmelse mellem den internationale akademiske litteratur og de danske praksisevalueringer omkring, hvilke parametre der måles på. Dette da mange studier inden for den akademiske litteratur netop også søger at klarlægge de direkte, (indirekte) og afledte effekter af et event. Dernæst kan det konkluderes, at der er stor bevågenhed omkring målingen af de økonomiske effekter nationalt, da kun en enkelt ud af de ti praksisevalueringer ikke inkluderer dette parameter.

Dog er den økonomiske dimension ikke den eneste, de har på dagsordenen. Således ses det også af skemaet, at hovedparten af praksisevalueringerne har fokus på at afdække tilskuernes oplevelse af forskellige forhold relateret til eventet. Det er fx indikatorer såsom, om eventet levede op til forventningerne, hvordan de oplevede stemningen, grad af information, deres motivation for deltagelse, deres overordnede tilfredshed, vurdering af værtsskabet, infrastrukturelle og praktiske forhold etc. (VisitDenmark, 2012; Sport Event

Denmark, 2010; Wonderful Copenhagen, 2014). Det store fokus på tilskueren og dennes oplevelse har ikke afspejlet sig i den akademiske litteratur. Generelt kan det siges, at eventgæsten og "dennes effekt" ikke har været genstand for meget undersøgelse i den akademiske litteratur, der i denne kortlægning er inkluderet. Dog med undtagelse af et af de allerede præsenterede studier, der undersøger, om der mellem gæsterne ved et event skabes en form for øjeblikkelig social tillid og kapital (Attanasi et al., 2013).

Dernæst er der også flere af praksisevalueringerne, hvori der indgår en befolkningsundersøgelse eller opinionsmåling; denne vedrører i de fleste tilfælde de lokales generelle holdning til og viden om eventet samt spørgsmål i relation til værtsskabet og information herom. Der er dog i et par enkelte studier nogle indikatorer, der til en vis grad kan sige at have lighedstræk med den akademiske tilgang til undersøgelsen af lokalbefolkningens perceptioner omkring effekterne. Eksempelvis spørges der i evalueringen af UCI Road World Championship, som et ud af to studier, ind til de negative konsekvenser forbundet med værtsskabet, herunder trafikale gener. Dernæst afdækkes, hvilke positive effekter, de lokale tænker, at eventet kan have samt graden af stolthed forbundet med værtsskabet (SportEventDK & WonderfulCopenhagen, 2011). Denne evaluering er det tætteste, vi kommer på de mange akademiske studier, der afdækker de sociale effekter gennem de lokales opfattelse af eventets effekter på deres livskvalitet – og så er der alligevel fortsat et stykke vej, da man ikke kan sige, at der er tale om et fyldestgørende billede af de sociale effekter, hvor der inkluderes mange dimensioner heraf; det skal så dertil siges, at man i studiet heller ikke omtaler det således. Der er heller ikke eksplicit nogle studier, hvori man benytter betegnelsen "sociale effekter" for de målte dimensioner – det tætteste vi kommer herpå, er evalueringen af Skanderborg Festivalen, hvor man afdækker kulturværdi og socialt engagement (Rambøll, 2009). Dog bemærkes det i evalueringen af Eurovision 2014, at der på længere sigt kan forplante sig nogle mere uhåndgribelige sociale effekter for de lokale værter – her nævnes øget glæde, stolthed, social sammenhængskraft etc.

En dimension, der til gængæld fylder en del i praksisevalueringerne, og som ikke har været så markant i den akademiske litteratur, er medie- og presseanalyser – både nationalt og internationalt. Med denne dimension ønsker man at afdække mængden af medieomtale, eventet har fået ved fx at monitorere omtalen i trykte og onlinemedier på forskellig vis og i hvilke medier, omtalen er. Dernæst er der også flere, der kigger på, hvilken slags omtale, eventet har fået – om den er positiv eller negativ, og om den ændres undervejs. Sidst er der også en generel interesse for de temaer, eventomtalen berører (Wonderful Copenhagen,2014; VisitDenmark, 2012; Sport EventDK & WonderfulCopenhagen, 2011).

International praksisevaluering

Den eneste internationale praksisevaluering, det er valgt at inkludere i dette studie er "Edinburgh Festivals Impact Study" (2011). Dette er en væsentlig evaluering at inddrage,

fordi den afdækker flere dimensioner, end i noget andet studie inkluderet i denne kortlægning. Dernæst også fordi den på et operationelt og designmæssigt plan, hvilket dog falder uden for kortlægnings agenda, står stærkt. Dette vil derfor kun kort blive berørt.

Herunder præsenteres den logiske model, der har dannet rammen om evalueringen af Edinburgh Festivals. En logisk model skal forstås således, at de enkelte niveauer er forudsat af hinanden, således at outputs ikke realiseres uden input, og at outcomes ikke realiseres uden outputs. Output kan forstås som det kortsigtede, der "spyttes ud" af det organisatoriske led. "Core festival outcomes" skal her forstås således, at det er de kernemekanismer, man forventer, at eventet kan bringe i spil. Det være sig fx, at man med en deltagende workshop (output) har en forventning om et "core-outcome" i form af "informal learning opportunities". Koblingen mellem outputs og "core festival outcomes" er således, at man på forhånd (på input-niveauet) har en forventning om, at deltagelsen i workshopsene og de offentlige events fx (på outputniveauet), såfremt de implementeres som forventet, kan generere de "core festical outcomes", der er opstillet. Videre ses endnu to niveauer; "wider festival outcomes" og "medium to long-term impact" – her skelnes således mellem effekter, der optræder umiddelbart som følge af eventet og effekter, der først forventes at kunne måles efter en given tidsperiode. Tanken er igen, at man må identificere "core outcomes", før man kan have en forventning om "wider outcomes".

Study

www.bop.c

Figure 3: Logic model of the Edinburgh Festivals Evaluation Framework

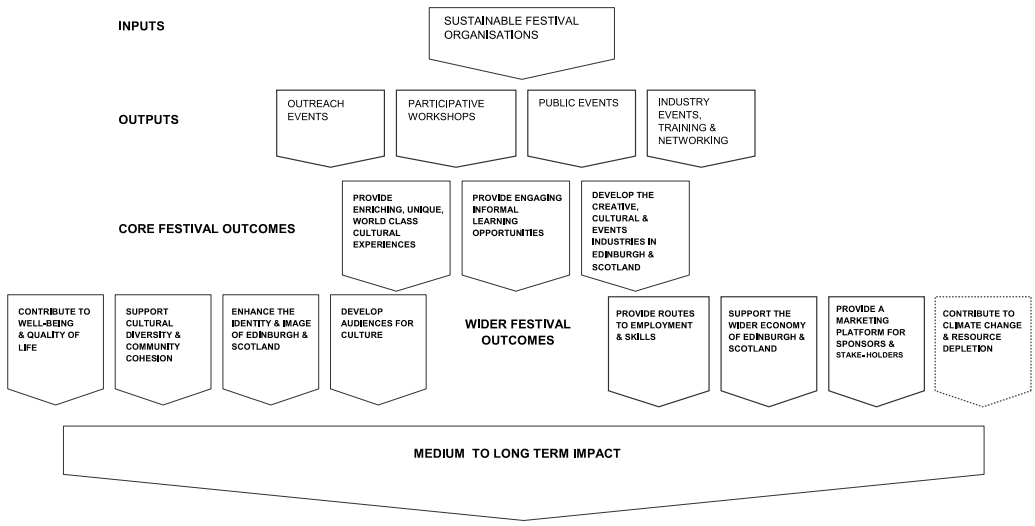

Source: BOP Consulting (2011)

De "wider outcomes"/effekter man har haft en forventning om at kunne identificere efter Edinburgh Festivals, og som således er blevet inkluderet i den efterfølgende effektevaluering er:

- Contribute to well-being & quality of life
- Support cultural diversity and community cohesion
- Enhance the identity & image og Edinburgh & Scotland
- Develop audiences for culture
- Provide routes to employment & skills
- Support the wider economy of Edinburgh and Scotland
- Provide a marketing platform for sponsors and stake-holders
- Contribute (positively) to climate change & ressource depletion

Som listen af faktorer herover afspejler, har man i Edinburgh også et ønske om at gå flerdimensionelt til værks i evalueringen af festivalernes effekter. Målet var for dem at anlægge en 360 graders tilgang til vurderingen af effekterne, herunder de sociale, kulturelle, miljø- og mediemæssige samt de økonomiske (Edinburgh Festival Impacts Study, 2011:2-13). Man kan således i kobling til kortlægningen af den akademiske litteratur sige, at dette studie af
En anke, man imidlertid kan opstille mod effektevalueringen fra Edinburgh er, at den (umiddelbart) overhovedet ikke gør brug af kvalitativ data, hvormed mange af resultaterne fra evalueringen forbliver deskriptive i den forstand, at når de fx spørger de lokale ind til, om Edinburgh Festivals er med til at øge deres stolthed omkring byen, er svarende herpå gengivet i form af hvor enige eller uenige, de er, på en skala fra 1-5 (Edinburgh Festival Impacts Study, 2011:40). Her kunne den kvalitative metode have genereret en dybere forståelse for, hvorfor man enten er meget enige eller uenig i det pågældende udsagn, jf. afsnit om kvalitativ data. Når det så er sagt, må det postuleres, at denne evaluering anlægger en meget holistisk optik på effekten af events ved at indhente viden om de fem førnævnte dimensioner.

Selvom nedenstående logiske model egentlig ikke hører til i denne del af rapporten, fordi den er klassificeret som videnskabelig, stammer den fortsat fra Scotland og er blevet benyttet i forbindelse med evalueringen af ”Scotlands Cultural Oplympiad” i 2014 (Cox et al., 2014). Grunden til, at den er valgt at inddrage her, er fordi den afspejler, hvordan man kan bruge den logiske model til at forstå sammenhængen mellem eventets substans og indhold og de spørgsmål, man må stille, forud for undersøgelsen af dets effekter.

Table 2. Logic model.

Aims	Context	Inputs (resources)	Activities/ mechanisms	Audiences/ participants	Outputs	Outcomes	Contribution to wider programme themes
What we want to achieve	What are the external factors that affect us?	What resources are we putting in?	What activity are we undertaking?	Who will the audiences/ participants be?	What outputs do we expect?	What outcomes do we expect?	What is the impact of our work on wider programme themes?
	What are the starting points for our activity?	Why have we chosen them?	What activity is required to bring in the audiences/ participants we are seeking?	How many audiences/ participants are there?	How will we know if they have happened?	How will we know if they have happened?	
	What is the baseline of our audiences/ for our potential audiences?	What partners are we working with?	How will we know what the 'take-up' will be?	What do you know about their audience/ participant habits before your project?	Did anything happen that we did not expect?	Did anything happen that we did not expect?	
		How is that partnership working?	How will we know if it is the right/ appropriate activity to achieve our aim?	How will you know if you have reached the audiences/ participants which you wanted to?			
		How will we know if we have chosen the right partners and resources for the project?		What was the audience/ participant experience of the project?			

Source: McGillivray and McPherson (2013).

(Cox et al., 2014)

Men hvad er det, der er så godt ved brugen af en logisk model i forbindelse med effektevalueringer af events – og som man i Scotland har haft fokus på. Den ene del af det er, at man skelner mellem effekter, der umiddelbart forventes at fremkomme på kort sigt, men også på længere sigt; det er ikke alle effekter, man kan have en forventning om, vil kunne identificeres umiddelbart efter et events afslutning; eksempelvis kan kulturelle forandringer siges at være noget, der sker over længere tid, fordi det er gjort af flere komplekse niveauer (jf. Scheins kulturforståelse).

Dernæst ligger der et væsentligt læringsaspekt gemt i brugen af den logiske model til evalueringer. Dette skal forstås således, at den logiske model udpeger de væsentlige forhold ved og elementer i eventet og, som nævnt, sammenhængen mellem eventets indhold og de forventede effekter. Følger man den logiske kæde af det, der sker imellem inputs og outcomes, vil man i tilfælde af, at de forventede effekter ikke indtræffer, kunne gå tilbage og se, om det er fordi, at det pågældende event ikke er implementeret eller om det er fordi, at antagelserne om, hvordan eventet påvirker individerne eksempelvis har været forfejlet. Dette fordi, man netop har data på alle led i den logiske models kausalkæde. I en logisk model lægges således også op til et formativt blik på implementeringsprocessen af eventet (Dahler-Larsen, 2009:72-75).

Rapportens appendiks: Kortlægning af reviews

Dette afsnit vil behandle og opsummere den viden, der foreligger i de videnskabelige forskningsreviews, der på en eller anden vis behandler effektevalueringer af kulturelle events og deslignende. Med reviews menes videnskabelige artikler, der opsummerer og gør status over forskningsfeltet til dato, hvorfor disse gengiver og kommenterer det tidligere forskning i feltet.

Denne del af rapporten vil blive struktureret ud fra flere delelementer. Første del vedrører de forskellige tilgange og modeller, der inden for forskningsfeltet eksisterer til målingen af den økonomiske effekt. I denne del vil der blive introduceret og beskrevet flere koncepter fyldestgørende. Dette er valgt for at give en grundlæggende forståelse for de forskellige tilgange og modeller, der benyttes i forbindelse med effektmålingen af events. Anden del af afsnittet opsummerer den viden, der i kortlægningens forsknings-reviews foreligger, i relation til målingen af sociale og socio-kulturelle effekter af events. Sidste afsnit omhandler ganske kort en tredje dimension; den miljømæssige.

Økonomiske dimension

I nedenstående afsnit vil der, udover det rent konceptuelle omkring målingen af den økonomiske effekt, blive inddraget og beskrevet de forskellige økonomiske modeller, der benyttes til at estimere og/eller fastslå den økonomiske effekt af events. Grunden hertil er, at antagelserne om, hvordan man måler den økonomiske effekt bedst, er indlejret i den økonomiske model og synes vanskeligt adskilt i den litteratur, der benyttes. Der vil således også være mere operationelle forskelle præsenteret.

Det økonomiske effektstudie

Studiet af den økonomiske effekt af kulturelle events og kulturelle aktiviteter kan ledes tilbage til slut 70'erne-start 80'erne. Her sås, som et resultat af den økonomiske krise i de vestlige økonomier, et stigende behov for at forsvare offentlige og private investeringer og udgifter til kulturelle aktiviteter ved at tydeliggøre de finansielle effekter heraf (Barrio et al., 2012:240).

Der er fortsat store uenigheder og konkurrence om, hvilken metodologisk tilgang, der bedst indfanger den økonomiske effekt; ikke bare internt inden for den akademiske forskning, men også mellem akademikere, praktikere og event managers er der også diskussioner om, hvordan man evaluerer et event mest optimalt. Herunder f.eks. hvad der skal tages højde for, hvad der i praksis kan lade sig gøre som et forhold mellem tid og penge (Coleman et al., 2013:31).

I sin simpleste form kan en økonomisk effekt siges at være det økonomiske bidrag fra en given industri eller aktivitet, på et geografisk afgrænset området eller i et lokalsamfund. Inden for denne meget overordnede beskrivelse findes imidlertid mange forskellige

forståelser af en økonomisk effekt, og hvordan denne indfanges. Ud fra en akademisk forståelse, og i mange af rapportens artikler, opereres ud fra en forståelse af, at man i en analyse må inddrage tre forhold for at forstå effekten, et event genererer; output, indtægt og beskæftigelse. Inden for den konventionelle økonomiske teori forstås, at et økonomisk effektstudie må afdække den direkte, den indirekte og inducerede (summen af de to foregående) værdi (direct, indirect and induced) – denne tilgang kaldes "Economic Impact Studies" (EIS). I praksis, uden for det akademiske arbejde, ses den økonomiske effekt ofte afgrænset til at være målt på totalsummen af ekstra udgifter inden for et afgrænset område, der direkte kan knyttes til afholdelsen af et event (Coleman et al., 2013:31-32; Barrio et al., 2012:240). Der er hermed flere forskellige måder, hvorpå den økonomiske effekt kan forstås og denne forståelse er væsentlig, da den er styrende for, hvilken metode eller økonomisk model, der anvendes til evalueringen af et event.

I mange af de reviews, rapporten her bygger på, er den økonomiske effektmåling (EIS) sket ud fra afdækningen af den direkte, indirekte og inducerede værdi, hvorfor det synes væsentligt at beskrive, hvad disse effekter dækker over.
Direkte (directe) effekter svarer til udgifterne forbundet med den kulturelle aktivitet eller kulturelle institution, hvad angår lønninger, indkøb, produktion o.lign. i et afgrænset geografisk område samt over en begrænset tidsperiode. De direkte effekter afdækkes i praksis via institutioner eller aktiviteters budgutter. De to hovedudfordringer forbundet med fastsættelsen heraf er 1) risikoen for dobbeltberegning af bestemte udgifter og 2) vanskeligheden ved korrekt at afgrænse udgifterne til et specifikt geografisk område grundet faren for at overestimere den afledte effekt.
Indirekte (indirecte) effekter dækker over de deltagende personers forbrug. Personerne dækker over besøgende, ledsagere, deltagere, sponsorer, mediefolk og andre. Udgifterne er fx forbruget på billetter, overnatning eller transport direkte knyttet til deltagelsen i eventet. De estimeres ofte gennem surveys og hertil er knyttet visse udfordringer; eksempelvis er det kun relevant at inddrage "nye penge" i dette regnestykket. Det skal forstås således, at man kun er interesseret i udgifter tilført *som et resultat af* eksempelvis et event og således ikke de udgifter, der alligevel havde været på stedet. Det betyder, at forud for estimeringen af de indirekte effekter, må det først klarlægges, hvor mange besøgende, der er til stede som følge af eventet, hvilket kan være en metodisk udfordring – fx ved gratisevents, hvor man bare dukker op uden billet. Eller fordi de lokale deltagendes forbrug ikke bør tages i betragtning som genererende et nettooverskud; her er snarere tale om en omdirigering af efterspørgslen. Med andre ord; havde eventet ikke været afholdt, ville kun de ikke-lokales forbrug forsvinde, fordi de lokale havde brugt pengene inden for det økonomiske system alligevel (Dwyer et al.,2000:32).
De inducerede effekter (tilsammen afledte effekter) vedrører de finansielle eftervirkninger, de to ovenstående elementers udgifter tilfører den resterende del af økonomien ud fra en multiplikator-forståelse. Der er flere forskellige måder, hvorpå multiplikatorvirkningen kan fastsættes (Barrio et al., 2012:240). Disse forskellige metoder beskrives senere herunder.

Af eksempler på studier, der benytter EIS-tilgangen er bl.a. et studie af en medium-stor festival i Spanien med en kulturorienteret profil. Effekten af denne festival blev målt på, hvor mange euros den genererede til den lokale økonomi samt hvor mange fuldtidsjobs, der blev skabt som et resultat heraf. Dernæst blev det klarlagt, hvilke sektorer, der havde nydt bedst af eventet; det viste sig at være hotel og catering samt dele af servicesektoren.
Andre og større events kigger gerne på effekten på den nationale økonomi også, såsom effekten af Edinburgh festivalens økonomiske effekt på hele Skotlands økonomi. Det er væsentligt at tilføje, at EIS-studier som disse giver et kortsigtet billede af effekten af et event uden at inddrage en dynamisk komponent – dvs., at vi får billedet af effekten på ét specifikt tidspunkt.
Ønsker man at estimere de langsigtede økonomiske effekter af et kulturelt projekt findes der fx teknikker såsom Cost-Benefit analysen. En anke mod brugen af EIS er, at denne er svært anvendelig, når ønsket er at forsvare brugen af offentlige midler, da den ikke danner grundlag for at sammenligne alternative måder at bruge midlerne, hvilket Cost-Benefit analysen gør (Barrio et al., 2012:241).

Af andre effekter, der kan ønskes estimeret i en finansiel model er også ”fiscal impact” (skattemæssig effekt). Denne bør separeres fra de andre, da den ikke vil vise sig direkte som et led i evt. forandringer i beskæftigelse eller bundlinje, men som en statslig øgning i skatteindtægter (Dwyer et al.,2000:34).

Multiplikatoranalyser

Den traditionelle tilgang til målingen af økonomiske effekter ses at være gennem brug af multiplikatoreffektanalyser. De forklarer, hvordan en ”spending stimulus” (udgiftsstimuli), forstået som en direkte effekt, der efterfølgende cirkuleres rundt i det økonomiske system via en række indirekte effekter (udgifter knyttet til inter-business transaktioner genereret af den indledningsvise udgiftsstimuli) og de inducerede effekter (øgede udgifter for forbrugeren som et resultat af øget indtægt) med det totale økonomiske bidrag som summen af de direkte, indirekte og inducerede effekter (Coleman et al., 2013:32-33). Uanset hvilken økonomisk model, der benyttes er det et væsentligt led i effektmålingen, at de direkte udgifter estimeres nøjagtigt, da man uden et retvisende billede heraf vil give vildledende resultater (Ibid:39).
Multiplikatoreffekten er udgjort af de afledte effekter af udgifter afholdt i et område af økonomien og eksisterer i to former; ’supplier impacts’ er værdien, der skabes i en sektor som et resultat af lokale leverandørers køb af varer og services og ’induced effects’, der dækker over, at voksende indtægter i husholdningerne fører til udgifter til øget forbrug af varer og services, hvilket øget efterspørgslen herefter inden for den lokale økonomi (Reeves, 2002:43).

Blandt de traditionelle og flittigt benyttede modeller hører blandt andet den økonomiske input-output model, der kan benyttes til at estimere multiplikatoreffekten af et event. I denne

model repræsenteres forskellige brancher inden for en national eller regional økonomi samt de økonomiske strømninger herimellem, således at output i én sektor, er input i en anden sektor. Bag denne model ligger en antagelse om, at ressourcer, såsom fx arbejdskraft og kapital, flyder frit mellem økonomiens forskellige led og dermed, at øget omsætning i forbindelse med turisme genererer direkte økonomisk aktivitet hos omkringliggende sektorer. Ligeledes forstås det således, at ressourcer, såsom arbejdskraft, der benyttes i turismeindustrien, ikke fjerner ressourcer fra en anden industri. Netop antagelsen om, at kapital og ressourcer flyder frit mellem økonomiske led, er blevet kritiseret for ikke at være trit med virkelighedens økonomiske system. Dernæst ses det også som en svaghed ved modellen, at den i sit output ikke tager højde for evt. negative effekter (Dwyer et al.,2004: 308; Coleman et al., 2013:33).
Det beskrives, at der bag de tidlige modeller benyttet til at klarlægge den økonomiske effekt, selvom det ikke har været eksplicit formuleret, har været en implicit antagelse om, at en øgning i de økonomiske aktiviteter (fx inden for turismen) medfører en nettoforandring i den overordnede økonomi; og potentielt negative effekter derimellem tages der ikke højde for. Det betyder, at selv den mindste øgning i turismen, når man benytter de pågældende input-output modeller, vil påvise positive økonomiske effekter. Denne tilgang til den økonomiske effektmåling menes at være utilstrækkelige til at klarlægge netto-effekten på en økonomi på baggrund af ændringer i turisternes forbrug, fordi resultaterne er urealistiske (Dwyer et al.,2004:308).

Kritikerne af brugen af input-output tilgangen mener, at der for at klarlægge den økonomiske effekt må modeller til, der i højere grad indfanger det økonomiske system i dets fulde kompleksitet. Økonomier er integrerede systemer udgjort af flere dele, hvorimellem der må være en overordnet balance og tages højde for begrænsninger i ressourcer og feedbackeffekter industrier imellem. Derfor må en effektvurdering af eksempelvis turismes effekt på økonomien tage højde for og inddrage de negative indvirkninger, det kan have andetsteds i økonomien. Input-output modellen menes at komme til kort, når ønsket er at kigge på ændringer i den overordnede økonomi og i specifikke elementer inden for økonomien herunder beskæftigelse, skatter, import/eksport og outputtet fra specifikke sektorer.

Som et resultat af de begrænsninger, nogle forskere påpeger ved brugen af intput-output modeller til den økonomiske effektmåling af events, er der foreslået andre og mere komplekse modeller til formålet. Forståelsen bag de mere komplekse økonomiske modeller præsenteres herunder.

Logikkerne bag den mere komplekse økonomiske tilgang er som følger:

1) Når man benytter ressourcer et sted (fx i forbindelse med afholdelsen af et event), har de alternative økonomiske aktiviteter færre ressourcer at gøre med, hvilket vil medføre et fald i produktionen der.

2) Når en forbruger bruger penge på en ny aktivitet, fx til et event, flytter de deres forbrug fra et andet gode eller en anden service, de ellers ville have brugt penge på. Det medfører mindre produktion andetsteds, og priserne vil stige, hvor efterspørgslen er
3) Når en ny aktivitet (fx et event) sælger til turister, vil det øge efterspørgslen og dermed prisen på den lokale valuta med risiko for at afskrække andre eksport- og importindustrier. (Dette punkt er imidlertid ikke relevant i en dansk kontekst grundet den faste kurs).

Essensen er, at når der sker en forandring eller ekspansion i turismen eller et andet sted i et økonomisk system, vil det givetvis medføre forandringer i det økonomiske mønster. Det kan resultere i et nettoafkast andetsteds i økonomien, men det er ikke en selvfølgelighed. Typisk vil man se positive effekter, hvis der sker forandringer, hvor der hidtil ikke har været aktivitet – fx hvis der genereres arbejdspladser, så arbejdsløse kommer i arbejde – eller at industrier bliver mere produktive.
For at undersøge, hvordan en forandring i turismesektoren påvirker den overordnede økonomi er tanken, at man må benytte en model, der integrerer, hvordan industrierne internt i et økonomisk system påvirker hinanden (Dwyer et al.,2004:309).

Som et alternativ til input-output tilgangen, er mange akademikere, der beskæftiger sig med den økonomiske effektmåling af turisme i sin brede forstand, fortalere for Computable General Equilibrium (CGE), der ligeledes estimerer multiplikatoren (Dwyer et al.). CGE tilbyder en mere fleksibel model, der inddrager hele økonomiens struktur, hvor ressourcer har sine begrænsninger, og hvor påvirkninger internt inkluderes. I de tilfælde, hvor man således både ønsker at undersøge effekten på specifikke aktiviteter såsom beskæftigelsen, skatter, import og eksport samt outputtet i specifikke sektorer, er denne model mere anvendelig.
En CGE model har en input-output model integreret i sig, men også de andre markeder i økonomien og deres indbyrdes relation. Den tager højde for, at forbrugeren må tage stilling til, hvordan de bruger deres penge, da der ikke er et ubegrænset rådighedsbeløb. Markedsressourcerne er ligeså vel begrænsede og udnyttes ikke altid bedst. Udviklingen af CGE modeller har taget rigtig meget fart og kompleksiteten i dem afhænger af, hvor mange sektorer, der tages højde for i modellen. Dernæst kan de være statiske eller dynamiske i deres opbygning.
Outputtet i CGE giver os viden om en kulturel aktivitets effekt på mange faktorer; forandringer i den overordnede økonomi målt gennem GDP (Gross Domestic Product) samt individuelle output for de enkelte industrier. Dernæst vil også effekten på enkeltvariable såsom beskæftigelsen, import og eksport også være en del heraf.

Omkring brugen af CGE kan det siges, at den beskrives som mest anvendelig i forbindelse med effektmålinger af store events, og at den egner sig mindre godt til de små, lokale events, fordi man i sådanne tilfælde måske ikke har en forventning om at se effekter på den

nationale økonomi. Skulle CGE benyttes ville man kunne lave en model af den lokale økonomi og dens kontakt til det bredere økonomiske system. Den forestilling, der ligger bag input-output modellen om, at ressourcer flyder frit, stemmer bedst overens med virkeligheden inden for en lokal økonomi. Dwyer (2004) mener, at der ligger langt flere antagelser bag en CGE analyse og pointerer, at *"the real objection to Input-Output is that it avoids making assumptions about how the rest of the economy works by ignoring it"* (Dwyer et al., 2004:313).

I en rapport fra 1988 "The Economic Importance of the Arts in Britain" blev det demonstreret, gennem brug af en multiplikator, at direkte investering i kunsten medførte forbrug og investeringer i andre sektorer inden for økonomien, hvilket efterfølgende forbedrede den generelle velstand og jobskabelsen. Samtidig fik det værtsbyer til at fremstå mere attraktive at bo og drive virksomhed i. Rapporten beskrives i et forskningsreview som værende af stor betydning for den kulturelle sektor og forstærkede argumentet om, at der ved investeringer heri, kunne genereres økonomiske fordele. I kølvandet på rapporten kom en række effektstudier, der skulle dokumentere og argumentere for den væsentlige rolle, som kulturen spiller i forhold til økonomisk- og byudvikling, og begynde at fastslå dette i kvantificerbare størrelser.

I Finland, hvor man har udviklet et "Finnish Event Evaluation Tool" (FEET) har man valgt at benytte sig af en IOA (I-O), men uden at gøre brug af multiplikator, til at afdække den økonomiske effekt. Ud over at kigge på udgifterne til organiseringen af et event og turisternes udgifter, ser de også på, hvordan eventet positivt og negativt influerer på driften og økonomierne i virksomhederne, fx hvad angår indtægter – og hvordan denne påvirkning i praksis sker (K. Pasanen et al., 2009:120). Her er således et mere processuelt fokus i evalueringen (formativt).

Andre tilgange til økonomisk effektmåling

Modellerne og tilgangene til den økonomiske effektevaluering, der herover er præsenteret, er baseret på markedspriser og anlægger således en finansiel optik på værdien af events. Imidlertid eksisterer der også en erkendelse af, at den samlede værdi af et kulturelt event ikke alene og nødvendigvis lader sig afspejle i og kan måles via over- eller underskud på finanserne. Den konceptuelle forskel er, at de finansielle effekter refererer til direkte, indirekte og inducerede effekter, jf. ovenstående, mens begrebet økonomisk effekt, for nogle forskere, refererer til et bredere genstandsfelt af de fordele og ulemper, som individerne influeres af. Derfor ses i højere og højere grad brug af fx cost-benefit analyser (CBA). Det grundlæggende i denne tilgang er, at man ønsker at beskrive, og måle i monetære enheder, alle væsentlige effekter for alle medlemmer af lokalsamfundet. Dette kan siges at være den akademiske litteraturs første skridt mod en mere holistisk tilgang til eventevalueringer, da langt flere faktorer end kun de finansielle inddrages. Outputtet i en

CBA er typisk gjort af eventoplevelsen for både en deltager og en ikke-deltager, hvilket måles via deres willingness-to-pay.

Til at afdække værdien af kulturelle aktiviteter, der ikke har en markedspris, som set i modellerne herover, findes to overordnede teknikker; erklæret præference eller afsløret præference (stated or revealed preference technique). Under disse to findes forskellige metoder til at fastsætte kulturens værdi. Den mest anvendte metode er Contingent Valuation Method (CVM), hvilken er en stated preference method, og baserer sig på individers willingness-to-pay. Disse teknikker er beskrevet mere fyldestgørende med udgangspunkt i empiriske eksempler i rapportens første del baseret på peer-reviews.

Cost-Benefit analysen (CBA) har sit fundament i velfærdsøkonomiske principper. Fokus er rettet mod forbrugerens- og producenters overskud. Oprindeligt udvikledes CBA til på økonomisk vis at evaluere de forskellige måder, hvorpå offentlige kroner kunne bruges for derigennem at vurdere den velfærdsøkonomiske værdi. Cost-benefit analysen af events er baseret på en række antagelser såsom: Individer antages at blive konfronteret med en række forskellige valgmuligheder, som de har præferencer for, individer går efter at maksimere deres overordnede værdi, og ethvert individ er den bedste dommer over egne præferencer (Armbrecht, 2012:5). Essensen er, at fordelene ved et projekt overstiger ulemperne, hvis forbrugerens villighed-til-at-betale (willingness-to-pay) overstiger værdien af ressourcerne, der er benyttet i processen (hvor værdien af ressourcer i en CBA er de potentielle ulemper). Forbrugerens overskud dækker over, at villigheden til at betale for fx en billet til et event overstiger en (potentiel) pris (Dwyer et al.,2000:46-48). En anke mod den klassiske CBA til effektvurdering af events er bl.a., at forbrugeroverskuddet er et uholdbart mål, fordi forbrugeren er en ikke-beboer i området og værtskommunens beboeres indstilling ikke medregnes. Derfor ses også nyere studier, der benytter CBA, hvor man netop inkluderer stated eller revealed preference methods til at vurdere og inddrage værdien for alle potentielt påvirkede grupper af samfundet; ikke bare eventforbrugerens use-value, men også ikke-brugerens non-use value (Armbrecht, 2012:5).
CBA er i udgangspunktet tiltænkt, at man *ex ante* evaluerer et projekt, men den er i en eventkontekst også benyttet *ex post* eventet.

Håndgribelige vs. uhåndgribelige effekter

Med præsentationen af stated og revealed preference teknikkerne og målet om at indfange use-value i form af summen af den direkte og indirekte use-value samt non-use value, har vi bevæget os lidt ind på de mere uhåndgribelige dimensioner inden for effektevalueringer af events. Dernæst også i kraft af en erkendelse af, at den traditionelle cost-benefit analyse må inddrage mere end bare forbrugeren, hvorfor de førnævnte teknikker bliver væsentlige.
I et forskningsreview fra år 2000 (Dwyer et al.) beskrives, hvordan der indtil da er megen forskning omkring den økonomiske, håndgribelige effekt af events, men der efterspørges

undersøgelser af de mere uhåndgribelige effekter samt hvilke elementer, der påvirker og skaber både de positive og negative effekter. Det er en tendens, der viser sig flere steder i litteraturen med ønsker om at undersøge outcomes (effekterne på længere sigt) såsom den sociale sammenhængskraft, udvikling af lokalsamfundet, social inklusion, lokalidentitet, forbedret sikkerhed og bæredygtig udvikling. Dette må(tte) i første omgang gøres ved at finde ud af, hvilke mellemkommende variable, der påvirker disse effekter (Reeves, 2002:40). Denne udvikling har da også taget fart og beskrives nærmere i delen af rapporten, der baseret på peer-reviews.

Afrunding

Grundlæggende kan det siges, at der af ovenstående forskningsreviews, der bl.a. vedrører målingen af den økonomiske effekt, rent konceptuelt fremtræder to overordnede tilgange hertil. Først i afsnittet blev præsenteret de tilgange og modeller, der ud fra udgifter blandt de besøgende og til organiseringen af et event, forsøger at fastslå den økonomiske effekt i form af et monetært nettooverskud. Som rammen om en økonomisk effektevaluering blev principperne for Economic Impact Assessment præsenteret med hvilken målet er at fastsætte de direkte, indirekte og inducerede effekter. Til dette blev præsenteret to modeller, der begge benytter sig af multiplikatoreffekter; den traditionelle input-output model, der er kritiseret for dens simplificering af et økonomisk system samt den mere komplekse Computable General Equilibrium. Førstnævnte synes dog at være velegnet som model til at måle den økonomiske effekt på en lokal økonomi i forbindelse med mindre events, mens CGE har mere potentiale i interregionale eller nationale økonomiske sammenhænge.
Anden del af afsnittet fremstillede hhv. en stated og en revealed preference teknik, hvilke er dukket op i kølvandet på erkendelsen af et behov for også at finded den mere uhåndgribelige værdi af kulturelle goder – for både brugeren og ikke-brugeren.

Social og kulturel værdi

Afsnittet herunder giver indsigt i, hvordan den sociale og socio-kulturelle værdidimension behandles i kortlægningens forskningsreviews. Der vil igennem opgaven ikke blive skelnet mellem de sociale og de socio-kulturelle effekter, da begreberne i litteraturen benyttes uden en sondring, der står tydeligt frem. Flere studier i kortlægningen omtaler de to effekter under samme hat; der vil dog i afsnittet herunder præsenteres eksempler på definitioner af dem hver især.

Omkring forholdet mellem de økonomiske og kulturelle værdier siges: *'I know of no economic theory that comes remotely close to expressing the "intrinsic" value of a great performance of Bach's "St Matthew Passion", or for that matter of Bernstein's "West Side Story", or their capacity for enriching, even changing lives"* (O'Brien:2010:21).
Ikke alle vil erklære sig enig heri, da nogle argumenterer for, at den kulturelle værdi er indlemmet i og kan indfanges via den økonomiske værdi. Fortalere for denne tilgang mener,

at den værdi mennesker får ved deltagelsen i kultur, uanset om den er æstetisk, spirituel, symbolsk eller historisk, er reflekteret i kulturens økonomiske værdi gennem dens pris eller menneskernes villighed-til-at-betale (WTP) (O'Brien: 2010:20). Trods forskellige tilgange til kulturs værdi og indfangelsen heraf, er det overordnet set tydeligt at identificere, at der inden for forskningen er sket en udvikling i målingen heraf – et skifte fra kun at fokusere på at indfange værdien økonomisk og til en erkendelse af, at events genererer mere end en økonomisk håndgribelig værdi; at der findes nogle uhåndgribelige effekter, der må gøres op i andet end kroner og ører.

Der er og har været et voksende behov for og ønske om at indfange alle de potentielle effekter – positive såvel som negative – et kulturelt event kan medføre. Dette har blandt andet ført til en hastig stigning i forskning inden for den sociale effekt af turisme og kulturelle tiltag. Fokus inden for afdækningen af den sociale effekt drejer sig, i hovedparten af forskningen, om menneskerne, der bor i en værtsby eller –region. Grunden til det store fokus på de lokale værter er, at de er en del af "turismeproduktet", og fordi forskning peger på, at de lokales forståelser og oplevelser er af stor betydning for, hvorvidt et event bliver en succes eller ej (Deery et al., 2012:64).

Den klare definition af social effekt findes endnu ikke. Et bud på en definition af den sociale effekt er, at den dækker over enhver effekt, der potentielt kan være af betydning for livskvaliteten blandt de lokalt bosiddende (Fredline et al., 2006:3) En anden definition placerer sig i samme boldgade, da de sociale effekter forstås som *"those effects that go beyond the artefacts and the enactment of the event or performance itself and have a continuing influence upon, and directly touch, people's lives"* (Reeves,2002:29). Under sådanne definitioner kan således også ligge visse fx økonomiske og miljømæssige forhold, da de kan spille ind på de lokales overordnede opfattelse af turismens sociale effekt og påvirke deres livskvalitet.

Under en sådan overordnet definition, hvor alle potentielt influerende faktorer bør inddrages, kan således genereres en længere liste. Nogle forskere (Ritchie, 1984 & Hall 1989, 1992) har foreslået, at både de positive og negative eventeffekter ses inden for seks overordnede dimensioner: økonomisk, turisme/forretningsmæssig, fysisk, socio-kulturel, psykologisk og politisk. I løbet af rapporten, og især i afsnittet baseret på peer-reviews, vil der blive præsenteret eksempler på studier, der placerer sig inden for hovedparten af de seks dimensioner (Fredline et al., 2006:3). En lignende tilgang til målingen af den sociale effekt, ses i et studie, der også opererer med seks overordnede temaer: personlig udvikling, social sammenhængskraft, empowerment (bemyndigelse) i lokalsamfundet og egne beslutninger, det lokales image og identitet, opfindsomhed og vision samt sundhed og trivsel. Under disse seks temaer skelnes mellem forskellige former for potentielt outcome/effekter: 1) De 'hårde' effekter såsom en reduktion i kriminalitet, 2) De personlige effekter såsom indre glæde, 3) Kollektive/gruppeeffekter såsom øget gruppeidentitet og stolthed og 4) Borger/loksamfundseffekt vedrørende lokalidentitet, lokalt engagement etc.

Denne skelnen mellem sociale effekter på forskellige niveauer går igen i flere studier (Reeves, 2002:71).

I generelle termer kan det siges, at forskningen på det sociale/socio-kulturelle område falder inden for to typificeringer; den første type kaldes 'extrinsic' (udefrakommende) studier, hvilke fokuserer på, hvordan et event eksempelvis påvirker lokalsamfundet som et hele; her anlægges således et makroperspektiv. I dette ligger således, at man ud fra denne optik ser lokalsamfundet eller værtslokaliteten som en samlet, homogen flok. Sådanne studier ser gerne på, hvordan eventet påvirker udviklingen af regionen, turist- og værtsratioen, den kulturelle distance mellem turisterne og værterne samt sammenhængen mellem sæson og turismeaktivtet. Endvidere søges effekter, der påvirker lokalsamfundet på samme måde. Denne forskning kan ses som simplificerende, da den ignorerer diversiteten i samfundet, og at den ikke indfanger et events potentiale til at påvirke diverse subgrupper på forskellige måder – omend den også bringer væsentlige bidrag.
En anden tilgang kaldes 'intrinsic' (indre). Denne anlægger omvendt en optik, hvor lokalsamfundet er heterogent. Dette ved at måle den sociale effekt gennem forskellige mennesker fra værtslokalitetens perceptioner og dernæst se på forskellene i subgruppernes opfattelser. Disse studier anerkender, at individer påvirkes forskelligt, og at forskellige værdisystemer kan resultere i forskellige opfattelser (Fredline, Deery & Jago, 2006:4).

Flere studier, der indskriver sig inden for 'intrinsic' tilgangen, har som afhængig variabel 'perception of personal and community level impacts of the event'. Fælles for studierne er, at man ønsker at indfange den sociale effekt af et event ved at præsentere beboere på værtslokaliteten for forskellige statements, der skal afdække deres opfattelser af graden af eventets indflydelse – både på deres egen personlige og på lokalsamfundet som helheds livskvalitet. Med disse statements er det ligeledes muligt finde ud af på hvilke områder, de mener, at eventet har haft hhv. negativ og positiv indflydelse (Ibid:10).

Undersøgelser af turismes betydning for det sociale har i stigende grad været præget af en kvantificerende tilgang, hvilket bliver beskrevet som havende medført 'social impact lists'. På trods heraf er intrinsic-tilgangen til målingen af de sociale effekter meget subjektivt funderet og en væsentlig indgang til at *forstå* de fordele og ulemper, lokalsamfundet mærker, hvilke således ikke direkte kan siges at være kvantificerende.

Der er på nuværende tidspunkt inden for forskningen heraf nogenlunde enighed om, hvilke sociale effekter, der kan genereres som et resultat af et event – det drejer sig eksempelvis om overbefolkning, uhøflig optræden blandt turister, højere beskæftigelsesrater etc., og også enighed om, hvilke forhold der påvirker værtsbeboernes indstilling – fx turismens betydning for indkomsterne (Deery et al., 2012:64-65).

Nogle af de første studier, der søgte at udvikle en konceptuel base og model for undersøgelsen af den sociale effekt, havde sit afsæt i forskellige tilgange og undersøgelsesgenstande. I starten søgte man at undersøge forholdet mellem indbyggernes indstilling til den sociale effekt af turisme og forskellige variable såsom forbedrede faciliteter og socialiseringsmuligheder samt kriminalitet, overbelastning og forstyrrelser – dette ved at gøre brug af *social exchange theory*.
Et kritikpunkt, der, blandt nogle forskere på området, rejses, er, at de hidtidige undersøgelser med deres kvantitative tilgang til dimensionen har genereret lister af forhold, der påvirker indbyggernes indstilling til den sociale effekt, men som ikke bidrager med en dyberegående forståelse for, hvordan deres holdninger formes – og hvordan de dermed evt. vil kunne ændres eller påvirkes.

Definition

Meget debat inden for litteraturen, der afdækker den sociale effekt, tager afsæt i de lokale og kredser om meningen af 'attitudes', der kan defineres som "verbal reactions to symbolic stimuli that provide insight into how people behawe in the real world". Attitudes kan i litteraturen se ud til at blive brugt side om side med 'perceptions' – fælles er, at de beskriver en persons oplevelse af dennes virkelige verden. Imidlertid er kompleksiteten i ordet 'attitudes' blevet diskuteret og definitionen kan udfoldes yderligere med at være: "an enduring predisposition towards places, people and behaviours".
I mange undersøgelser er det social exhange theory, der benyttes som den konceptuelle ramme for undersøgelsen af den sociale effekt, hvilken teori der også er tilstrækkelig evidens for er velegnet hertil (Deery et al., 2012:66). Den beskrives herunder.

I forhold til studier, der tager udgangspunkt i indbyggernes forestillinger, er der to vigtige kategorier at have for øje. Den første kategori indeholder de variable, der påvirker hvordan beboerne forstår den sociale betydning af turisme. Et eksempel herpå er varigheden af turisternes ophold i regionen – en sådan variabel behandles i nogle studier som en mellemkommende variabel, der således går ind og påvirker de fastboendes forståelse. Den anden kategori består af effekterne selv såsom overbefolkning eller forandringer af værtsregionens eller –byens karakter.

I forskningslitteraturen forefindes flere forskellige definitioner af social og kulturel værdi. Nogle steder holdes de to adskilt fra hinanden, mens de andre steder optræder samlet. Et eksempel på en definition, der beskriver turismes sociale og kulturelle effekt lyder:
'the ways in which tourism is contributing to changes in the value systems, morals and their conduct, individual behaviour, family relationships, collective lifestyles, creative expressions, traditional ceremonies and community organization.' (Fredline, Deery & Jago, 2006:2).

En anden har defineret de sociale effekter som: those effects that go beyond the artefacts and the enactment of the event or performance itself and have a continuing influence upon, and directly touch, people's lives' (measuring economicsocial impact art: s.29).

Social exchange og prospect theory

Som nævnt herover har *social exchange theory* fungeret som teoretisk ramme i mange studier af turismes sociale effekt. Baggrunden for brugen af social exchange theory i en kultur- og eventkontekst beskrives bl.a. således: *"In the examination of attitudes, researchers recognised that residents' attitudes towards tourism are not simply the reflection of residents' knowledge about tourism impact but also influenced by residents' values and personality […] social exchange theory has been adopted […]"* (Deery & Jago, 2010:10).

Ifølge social exchange theory formes de lokales indstillinger eller holdninger til fx et event eller en begivenhed ud fra, hvad de forestiller sig, der kommer til at ske. Det grundlæggende i teorien er, at de lokale er villige til at tage del i en "udveksling" (mødet med turister eksempelvis), hvis de tror, at fordelene ved denne udveksling vil overstige potentielle ulemper forbundet hermed, og at udvekslingen vil bidrage til udviklingen af deres lokalsamfund. De lokales forudindtagede indstillinger er tilbøjelige at være drevet af deres eksisterende viden, værdisystemer og oplevelser fra lignende fortilfælde, fx deltagelse i et tidligere event. Disse forudindtagede indstillinger er i interaktion med og formes også via eksterne kilder såsom medier og offentlige institutioner.

Et andet teoretisk perspektiv, der også har været benyttet i eventsammenhænge er *prospect theory*. Denne siger, at de indstillinger individer har indledningsvist fungerer som referenceramme for, hvordan vi senere hen vurderer og evaluerer et event. De lokale er tilbøjelige til at reevaluere, når et event er overstået, og hvis der er diskrepans mellem præ- og postevent vurderingen, vil de lokale modificere deres opfattelse af afholdelsen af et event. Hvis effekten af eventet lander under deres referencepunkt (præ-eventet), vil det medføre negative perceptioner, mens effekter der vurderes over referencepunktet omvendt medfører en positiv indstilling til afholdelsen af et event.

Mellemkommende variable

En række mellemkommende variable har vist sig væsentlige i målingen af den sociale effekt. Hovedparten af disse drejer sig om indbyggernes personlige profiler, de demografiske forhold, såsom køn, alder, indkomst eller beboernes forhold til nærområdet og til turister. I tillæg til disse variable har andre studier også medtaget variable såsom tilknytningen til lokalsamfundet og den enkeltes politiske overbevisning som mellemkommende. At disse variable findes væsentlige i studier af de sociale effekter, stemmer godt overens med de teoretiske forestillinger, der ligger indlejret i social exchange

theory, da det netop bl.a. er individers værdier, tidligere oplevelser og viden, der er med til at forme, hvordan vi oplever de sociale effekter af et event eksempelvis.

Herunder er listet variable, der primært optræder som medierende i studier af de lokales perceptioner omkring turismens sociale betydning. I forlængelse af hver enkelt variabel optræder en begrundelse for dens væsentlighed i et sådant studie. Variablene kan påvirke de fastboendes perceptioner, men er alle eksterne fra den enkelte.

1) Den økonomiske afhængighed af turisme:
   Der er betydelig evidens for, at det at arbejde i eller eje en virksomhed inden for turismesektoren eller sektorer relateret hertil, er associeret med en mere positiv indstilling til turisme.
2) Distance fra beboerens hjem til områder med mange turister:
   Resultaterne herom er blandede; nogle studier finder, at de beboere, der bor tættere på et område med høj turistaktivitet er mere negative stillet omkring turismen, mens andre studier viser det modsatte – at de, der bor tættest på har en mere positiv indstilling
3) Graden af kontakt til turisterne:
   Selvom kontakt til turisterne er tilbøjeligt til at være nært forbundet med, hvor tæt man bor på turistattraktioner, er de to koncepter ikke synonyme med hinanden, da der er mange måder, hvorpå man kan komme i kontakt med turister. Derfor inddrages 'kontakt' i nogle studier som en selvstændig parameter
4) Graden af brug af faciliteter og attraktioner, som turisterne også benytter:
   En anden kontaktrelateret variabel, der også viser sig væsentlig, er hvor meget beboerne selv benytter sig af de tilbud og attraktioner, som turisterne gør, da dette kan danne grundlag for interaktion med turisterne
5) Turist/resident ratio:
   Når antallet af turister er langt højere end antallet af fastboende, vil graden af tolerance over for turisterne blive testet – eksempelvis grundet turisternes brug af lokalitetens ressourcer og overbefolkning der.

Herunder følger variable, der modsat ovenstående, er relateret til værdimæssige forhold hos den enkelte indbygger, og som kan påvirke deres perceptioner:

1) Hengivenhed til lokalsamfundet
   Denne variabel har været operationaliseret på forskellig vis, herunder som fødested eller antallet af år bosat i (event)området
2) Sociale, politisk og miljømæssige overbevisninger:
   Turisme opererer med sociale, politiske og, i for nylig også miljømæssige, områder inden for et lokalsamfund. Derfor er det sandsynligt, at indbyggere med forskellige sociale, politiske og miljømæssige værdier vil have divergerende indstillinger til turismen.

Ovenstående præsenterer således nogle af de variable, der hidtil har indgået i de kvantitative studier, der har forsøgt at indfange og forstå de tendenser, der findes inden for de lokales forståelser af den sociale effekt af turisme. I et af studierne af Deery, Fredline og Jago (2005) har man benyttet politologen Ronald Ingleharts materialistiske og postmaterialistiske værdier både til at klarlægge, hvilke værdier der er af betydning for de fastboendes forståelse af turisme, men også til at undersøge, om disse værdier kan benyttes til at forudsige deres perceptioner.

Andre elementer, der har været undersøgt som et led til at få indsigt i de lokales indstilling til turismen, knytter sig til karaktertræk ved destinationen. Nogle studier har eksempelvis kigget på strømningerne af turisterne – når de kommer og når det ebber ud - og her har et træk som sæsonudsving vist, at de fastboende føler sig fremmedgjorte fra deres lokalsamfund, når turismen når sit højeste niveau (Deery et al., 2012:65-67).

De specifikke sociale effekter

Nu bevæger vi os til den anden kategori, der er fundet væsentlig i studier af den sociale effekt. Hvor ovenstående omhandlede de mellemkommende variable, der indgår for at opnå indsigt i, hvilke faktorer der påvirker de fastboendes indstilling til turisme, omfatter den næste, og anden kategori, de specifikke sociale effekter, der er fundet af betydning for de lokale.

Listen af effekter og variable herunder er en reduceret liste hentet fra et nyere forskningsreview (2012), hvor man via en faktoranalyse har reduceret antallet af variable, der er benyttet i studierne mellem 2000-2010, og er endt op med 14 sociale effekter indeholdende 40 items (spørgsmål) tilsammen. Listen herunder forklarer kun, hvilke sociale effekter der er væsentlige for de lokale, men ikke hvorfor de bliver vurderet positive eller negative. Netop dette spørgsmål er et af dem, der blandt nogle efterhånden er erkendt et behov for at undersøge med den kvalitativt.

Herunder præsenteres listen over de specifikke sociale effekter af turisme på lokalsamfundet samt de dertilhørende items, der indfanger den overordnede sociale effekt/dimension.

1) Økonomiske fordele
    - Muligheder for de lokale forretninger
    - Beskæftigelsesmuligheder
    - Styrken af den lokale økonomi
    - Indtægter til det lokale skattesystem
    - Finansiering af offentlige services (sundhedssystemet, politi og brandvæsen)

2) Potentielle ulemper

- Øget efterspørgsel på offentlige services (sundhedsydelser, politi- og brandvæsen)

3) Vedligeholdelse af faciliteter
    - Behov for øget vedligeholdelse af de offentlige faciliteter såsom strande, parker og veje
    - Offentlig transport

4) Interessante ting at foretage sig
    - Shopping muligheder
    - Underholdnings- og fritidsmuligheder
    - Muligheder for socialisering
    - Interkulturel interaktion

5) Forstyrrelser
    - Antallet af personer på offentlige steder (strande, parker, pladser etc.)
    - Tilgængeligheden af p-pladser
    - Lydniveauer
    - Antallet af personer i butikker, på restauranter, barer etc.
    - Trafikale problemer (trafikpropper fx)

6) Stolthed
    - Stolthed over lokalsamfundet

7) Delinkvent opførsel
    - Kriminalitet
    - Dårlig opførsel relateret til alkohol
    - Brug af illegale stoffer
    - Grov adfærd
    - Gambling
    - Prostitution

8) Miljø
    - Forurening
    - Tilgængelig af områder til det vilde dyre- og planteliv
    - Det naturlige miljø

9) Udstillingsvindue-effekt
    - Billedet af byen udadtil set med udefrakommendes øjne (ikke de fastboende)

10) Øgede priser

- De generelle udgifter forbundet med at leve
- Ejendomsværdi
- Priser for at leje boliger
- Højere rater (relateret til den øgede ejendomsværdi)

11) ”Adgang nægtet”
    - Antallet af permanent bosiddende i regionen (sammenhængen mellem antallet af fastboende husejer og antallet feriehusejere)

12) Retfærdighed
    - Sociale og morale værdier
    - Forholdet mellem de lokale

13) Ny infrastruktur
    - Graden af byudvikling
    - Nye butikker og restauranter

14) Byen/regionens karakter
    - Byens fysiske forfatning
    - Byens arkitektoniske fremtoning
    - Byens karakter

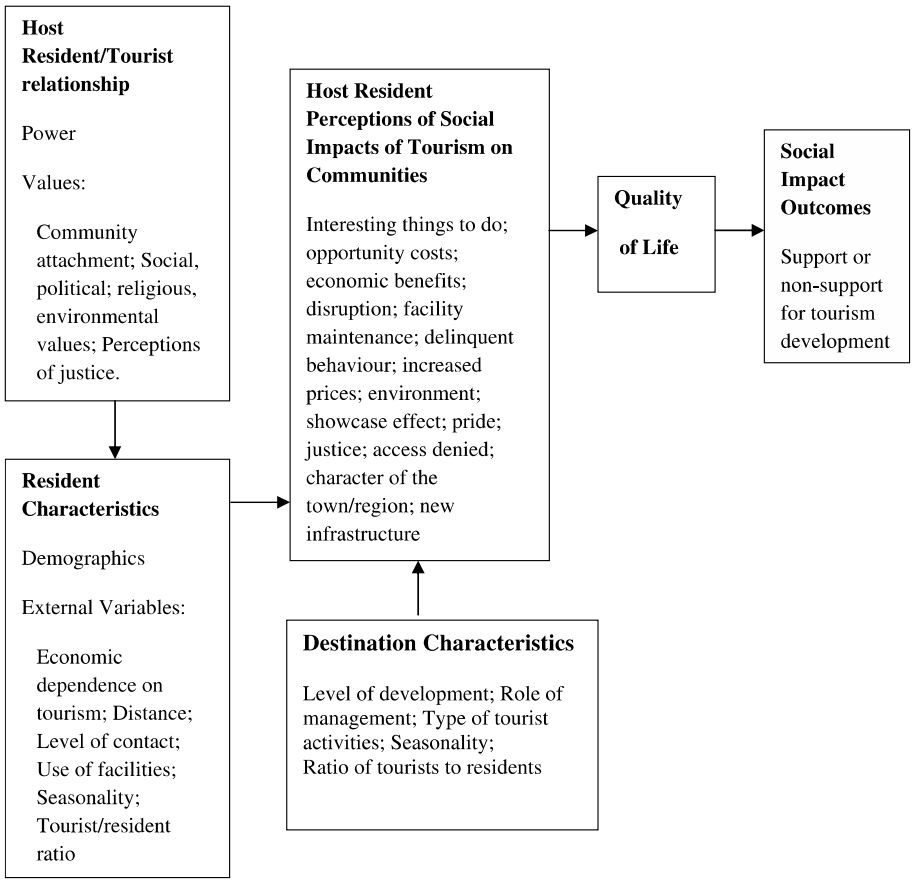

Fig. 2. A summary of the key variables found in social impacts of tourism research.

Figuren herover er inddraget for at give et billede af, hvordan man skal forstå sammenhængen mellem de forskellige led, der udgør studiet af de sociale effekter. Det ses således, at de lokales forståelse af turismens sociale effekter påvirkes af de forskellige mellemkommende variable, fx de lokales værdier samt demografiske og eksterne forhold. Også interaktionen mellem turister og lokale samt karaktertræk ved destinationen kan være af betydning som mellemkommende variable. Alle disse elementer spiller ind på, hvordan de lokale forstår og oplever turismens sociale (positive og negative) effekter, hvilket igen forstås at kunne spille ind på den enkeltes og lokalsamfundet som helheds livskvalitet. De sociale effekter udmønter sig i den sidste ende som en støttende eller afvisende tilgang til turisme. Her kommer igen den sociale exchange theory ind i billedet, da oplevelserne og effekterne af et event er af betydning for de lokales indstilling til det næste (Deery et al., 2012:68-70).

Hvor de faktorer, der herover er listet, i nogle studier kaldes 'sociale effekter', benævnes de i andre studier 'socio-kulturelle effekter'. Dette ændrer imidlertid ikke på, de det er de effekter af en kulturel begivenhed, som er svært målbare og vanskelige at objektive, og at forskningsobjektet i hovedparten af tilfældene er de lokale.

I et studie, hvor effekterne betegnes socio-kulturelle, er der ligeledes en forståelse af, at nogle effekter bl.a. afhænger af interaktionen mellem turister og destinationens lokale. I denne undersøgelse af de socio-kulturelle effekter udvikledes en skala kaldet The Festival Social Impact Attitude Scale (FSIAS). FSIAS indeholder forskellige statements, der skal afdække de lokales indstilling til de sociale effekter af events. Ved hvert statement skal respondenten tilkendegive om de forventer, at en given effekt vil finde sted eller ej samt hvor vigtig de mener, den pågældende effekt er. I et andet studie blev en lignende tilgang benyttet, men her blev lokale efter et event spurgt ind til, om de mente, at et givent item havde forandret sig som et resultat af eventet og i hvilken retning, forandringen var gået. Hvis respondenten oplevede en forandring blev vedkommende bedt om at vurdere forandringens betydning for deres egen livskvalitet og på lokalsamfundet som helhed (på en skala fra -3 til +3). En anden, lignende skala, der er blevet udviklet kaldes SIP skalaen (Social Impact Perception Scale). Med denne er formålet, lignende FSIAS, at afdække, om en given effekt optræder og om respondenter oplever effekten som positiv eller negativ. Sidst bedes de vurdere dybden af effekten (Pasanen et al., 2009:115-116; Robertson, et al.,2009:162).
I FEET (Finnish Event Evaluation Tool) har man valgt at udvide undersøgelsen af de socio-kulturelle effekter til, udover de lokale, også (dog i mindre omfang) at omfatte forståelserne blandt lokale entreprenører, politikere og eventmanagers. På samme vis bedes den enkelte respondent forholde sig til forskellige statements – både hvad angår deres egen livskvalitet og lokalsamfundets som et hele. I dette tilfælde blev statementsene hentet fra tidligere forskning, især Australien. De blev oversættet til den finske kontekst forud for benyttelsen heraf (Pasanen et al., 2009:115-116).

En ny forskningstilgang

Forskere har fundet, at studiet i organisationskultur har mange lighedstræk med studiet af de sociale effekter af eksempelvis events. De pågældende forskere argumenterer for, at omdrejningspunktet inden for målingen af den sociale effekt indtil nu (2012) har fokuseret meget på at identificere de lokales indstilling til specifikke effekter, som turismen har på den enkeltes og lokalsamfundets livskvalitet. I disse studier har den teoretiske ramme, som nævnt, været sat af social exchange theory, hvilket nogle mener har generet 'lister' over de sociale effekter.
Med den nye research agenda bevæger man sig ikke væk fra de lokales forståelser, men anlægger en ny teoretisk tilgang til undersøgelsen heraf. Med udgangspunkt i organisationsteoretikeren Rousseau kan man undersøge forståelsen af de sociale effekter ud fra flere niveauer; artefakter, adfærd, værdier og underliggende opfattelser. Ud fra denne optik vil listen af effekter såsom overbefolkning, forstyrrelser i hverdagslivet, øget underholdningsmuligheder være (positive og negative) artefakter – her er det de observerbare forhold omkring de lokales perceptioner, der er i fokus. På dette niveau er forskningen nået langt med afsæt i social exchange theory og social representation.

Det næste niveau er udgjort af adfærdsmønstre – både blandt turister og lokale. At undersøge disse kan give indsigt i, hvorfor specifikke effekter er vigtigere for de lokale end andre. Her er ønsket at observere og dokumentere de lokale og turisternes adfærdsmønstre. Teoretisk indfanges dette niveau med Scheins kulturmodel.
Tredje niveau består af de herskende adfærdsnormer blandt turister og lokale, hvilket kommer i forlængelse af at forstå deres adfærd. Normerne dikterer, hvad der er acceptabel og forventet adfærd af bestemte typer turister og lokale. Der kan eksistere (eller mangle) en fælles forståelse for, hvad der er acceptabel adfærd. Her vil man gerne undersøge og forstå de lokale og turisternes reaktioner over for hinanden. Her forslås Cooke and Szumals teori omkring normative overbevisninger.
Værdier og underliggende opfattelser er de sværeste at indfang empirisk. Læner man sig op ad Edgar Scheins definition er dette lag gjort af ubevidste, 'taget for givne' forestillinger, tanker og følelser – og er således den ultimative kilde til værdier og adfærd. Til at indfange dette vil man trække på de kvalitative metoder, der bruges ved studier af organisationskultur. Kvalitative metoder, såsom interviews, bruges for lidt inden for sociale effektstudier, selvom det ville kunne bidrage med en viden om, hvor de lokales indstillinger kommer fra og hvorfor netop disse effekter er vigtige. Hvad angår værdier menes dette at kunne indfanges via Durkheims solidaritetsteori, mens Van Maanen og Scheins socialiseringsteori kan benyttes som teoretisk ramme i undersøgelser af de underliggende forestillinger, der knytter sig til de andre lag; artefakter, normer og værdier.

Med ovenstående nye perspektiv på målingen af den sociale effekt, kan det siges, at der er et ønske om at rykke forskningen på området væk fra udelukkende at fokusere på de observerbare spørgsmål om, hvilke sociale effekter, der er vigtige samt (til dels også) hvordan de lokales forestillinger herom skabes, men i højere grad også få en dybere indsigt i, hvorfor både turister og lokale handler og tænker som de gør – med udgangspunkt i deres normer, værdier og grundlæggende forestillinger. Hensigten er således at bevæge sig fra et beskrivende til et forklarende stadie. En sådan optik understøtter samtidig opfattelsen af, at et lokalsamfund er heterogent og komplekst sammensat af forskellige subgrupper. Med den nye research agenda fordres også en mere kvalitativ tilgang til den empiriske undersøgelse af sociale effekter.
Grunden til, at det er vigtigt at undersøge, hvordan de lokale tænker om turismen er, at hvorvidt et event bliver en succes eller ej, afhænger meget af lokalsamfundets støtte (Deery et al., 2012:70-72).

Social kapital og lokalsamfundets engagement

Ovenstående afsnit omkring den sociale/socio-kulturelle dimension har hovedsaligt omhandlet, hvordan denne dimension kan måles igennem de lokales forståelse af de sociale effekter af et event eksempelvis. I andre studier har man undersøgt muligheden for, at festivals og events kan medvirke til at udvikle den sociale kapital i et værts-lokalsamfund.

I et studie fra 2000 blev der fundet frem til ti velegnede indikatorer til at indfange den sociale kapital: lokalsamfundets identitet, social sammenhængskraft, fritidsmuligheder, udviklingen af lokale virksomheder, forbedring af offentlige faciliteter og bekvemmeligheder samt formidling af viden omkring det historiske og kulturarven i området.
En anden effekt relateret til det lokale engagement, der delvist også indgår som et led i afdækningen af de lokales indstilling til de sociale effekter, er den civile stolthed (Robertson et al., 2009:163).
Begrebet 'social kapial' er svært definerbart bl.a. fordi det har været benyttet i mange forskellige sammenhænge og er blevet oversat til mange forskellige forskningsdiscipliner. Diversiteten i forståelsen heraf er således til at få øje på. En forståelse kunne være baseret på relationen til en andre kapital: "Whereas economic capitals is in people's bank accounts and human capital is inside their heads, social capital inheres in the structure of their relationship. To possess social capital, a person must be related to others, and it is others, not himself, who are the actual source of his or her advantage". Ressourcerne og de fælles fordele i den sociale kapital, ligger således gemt i de sociale netværk og er ikke en statisk, men foranderlig størrelse. Man "identificerer" hermed også den sociale kapital i netværkenes sociale strukturer, inden for hvilke individerne handler (Arcodia & Whitford, 2008:4-5).
Sammenhængen mellem social kapital og eventdeltagelse bygger på tre grundlæggende forestillinger;

1) *Man kan udvikle den sociale kapital ved at bygge på lokalsamfundets egne ressourcer.* Herunder hører, at man i det organisatoriske led trækker på og kommunikerer med lokalsamfundet, og at man udbygger sociale netværk gennem et event ved at synliggøre noget, der måske hidtil har været anonymt. Udvikles sådanne sociale netværk, kan det have mere langsigtede effekter end 'kun' ifm. eventet. Events kan danne grundlag for etablering af nye forretningsfællesskaber.
2) *Man kan udvikle den sociale kapital gennem den sociale sammenhængskraft.* Et event kan også være medskaber af social kapital ved at fremme den sociale sammenhængskraft ved at skabe et socialt rum, hvor alle medlemmer af lokalsamfundet har mulighed for at blive forenet og dele en fælles oplevelse på tværs af etniske, religiøse, sproglige og historiske bånd. Events og festivaller er socialt værdifulde, fordi de kan danne rammen om et fælles socialt mål, hvor subgrupper, skabt af forskellige præferencer fx, i et samfund kan "få en stemme". Vigtigt at bemærke er det dog også, at potentialet for udviklingen af social kapital kan være vanskeligt i samfund, hvor der er stor heterogenitet. I sådanne tilfælde er det tænkeligt, at der skabes social capital inden for en subgruppe, hvilket medfører yderligere fremmedgørelse til andre.
3) *Man kan udvikle den sociale kapital gennem fejring.* Heri ligger, at events kan forstærke social kapital ved at skabe muligheden for offentlig fejring. Events, der har et fejringselement i sig, giver mennesker på tværs af kultur og status mulighed for at føle en "spirit of "communitas". Igennem fejringen kan lokalsamfundets bånd styrkes og menneskerne forenes (Arcodia & Whitford, 2008:4-5).

Herunder ses en figur, der viser, hvordan de tre ovenstående forhold potentielt kan udvikle den sociale kapital.

FIGURE 1. Conceptual Model of Festivals and the Development of Social Capital

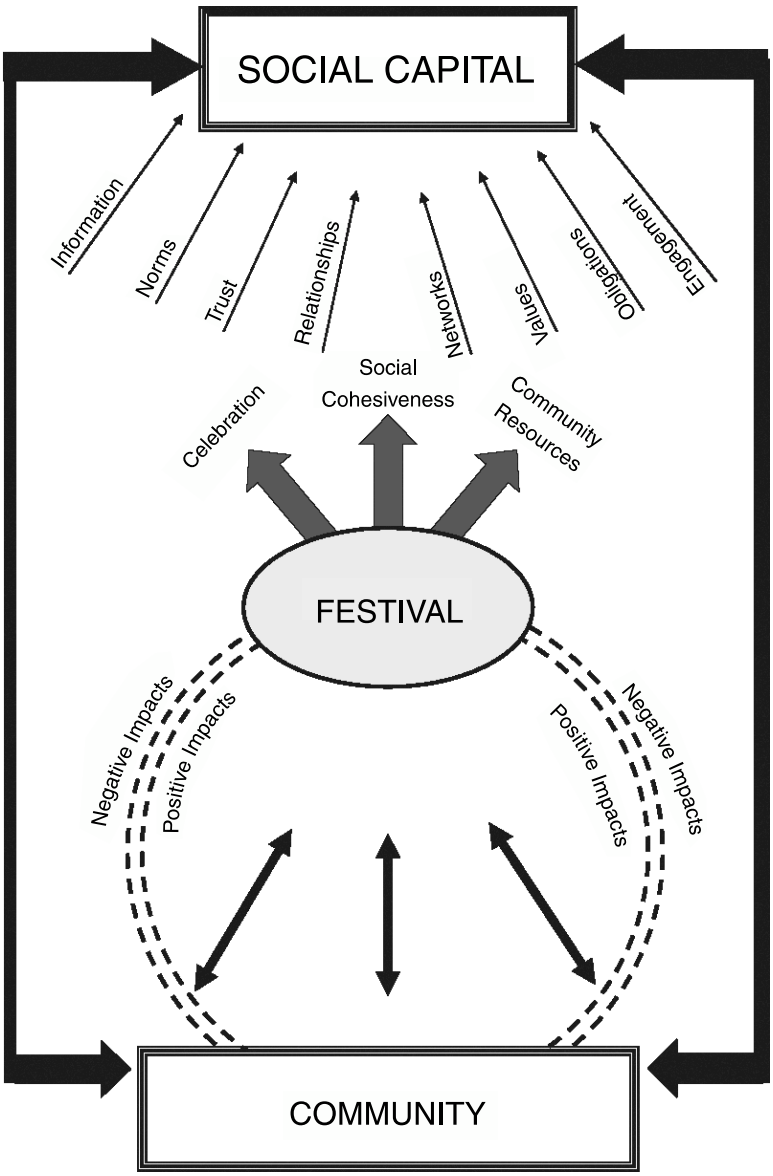

(Arcodia & Whitford, 2008)

En miljømæssig dimension

Ud over de to ovenstående dimensioner, den økonomiske og den sociale/socio-kulturelle, ser man stigende grad også en tredje overordnet dimension finde vej ind. Ud over de allerede beskrevne effekter, kan events også generere mange miljømæssige effekter– og særligt de rigtigt store events. I de få tilfælde, hvor man har undersøgt denne dimension, er det gerne sket ved at undersøge, hvordan de lokale har oplevet effekterne, herunder gener

ift. trafik og parkering samt støj og affald. Mange af de miljømæssige effekter et event kan generere kan både indfanges gennem de lokales øjne, men kan også måles mere objektivt. Eksempelvis kan man indfange trafikkøer, el- og vandforbrug samt skraldeproduktion med præcise mål. Selvom sådanne forhold reelt set kan måles, er det vanskeliggjort af, at den fornødne data ikke er prioriteret og dermed tilgængelig (Pasanen et al.,2009:116-17).
Som et alternativ til at afdække den miljømæssige effekt ud fra de lokales vurderinger heraf, er udviklet nogle kvantitative teknikker til på forskellig vis at indfange den målbare miljøeffekt. Disse beskrives nærmere i rapportens næste afsnit baseret på peer-reviews.

Den holistiske effektevaluering

Flere steder i forskningslitteraturen omhandlende effektmålinger af events og kulturelle aktiviteter, tegner der sig et billede af, at der efterhånden er en fælles erkendelse af, at man ikke alene ved at måle og inddrage én dimension i en evaluering, får et fyldestgørende billede af, hvilken effekt der genereres af events, fordi et sådant både har økonomisk, social, underholdnings- og udviklingsmæssig værdi samt miljømæssige konsekvenser. Derfor er flere og flere eksplicitte omkring et behov for at anlægge en mere holistisk tilgang til effektmålingerne af events; netop fordi der er konsensus om, at fx den økonomiske effekt alene er utilstrækkelig til at give et fyldestgørende billede. Det har inden for litteraturen betydet, at forskningen i, hvordan man måler de ikke-målbare effekter har været stødt stigende, og at disse ikke-målbare (i littraturen: tangible vs. intangible effects) dimensioner er blevet koblet på den økonomiske effekt i et forsøg på at opnå en mere holistisk forståelse. Ydermere er en erkendelse på vej af, at events ikke kun skaber positive, men også de negative effekter såsom øgede priser, miljøomkostninger, forstyrrelser i dagligdagen og andet, der bør tages til efterretning (Pasanen et al., 2009:114; Fredline, Deery & Jago,2006:7; Reeves, 2002:63). Nogle mener, at forskningen har nået et modent stadie i relation til at være holistisk og flerdimensionel, men snarere mangler at gå i dybden med og forstå baggrunden for resultaterne fra de forskellige dimensioner (Deery, Jago & Fredline, 2012:65).

Med disse strømninger er der således dukket modeller frem, der forsøger at indfange flere effekter. Det første forsøg herpå kom fra Australien med en konstruktion, der både indfangede ”tangible” og ”intangible” økonomiske effekter samt de sociale effekter. Den økonomiske ”tangible” effekt blev inddæmmet på traditionel vis, mens de andre blev afdækket med brug af kvalitativ metode.
Samtidig er der også dukket en Triple Bottom Line (TBL) model op; denne udgøres af en tredimensionel tilgang til effektevalueringen af events. En tredimensionel tilgang indeholdende de sociale/socio-kulturelle, økonomiske og miljømæssige aspekter af et event. Fremkomsten af en sådan model er blevet beskrevet som et paradigmeskift fra endimensionalitet til flerdimensionalitet inden for eventevaluering. Konkrete eksempler på, hvordan denne TBL-model bruges i praksis, præsenteres i rapportens første del baseret på peer-reviews.

Status over feltet og anbefalinger til danske events evalueringer:
Nedenstående skematiske fremstilling er baseret på de dimensioner og indikatorer, der optræder i hhv. de internationale videnskabelige artikler og de danske praksisevalueringer. I relation til den danske kolonne er dimensionerne i parates nogle, der kun optræder i en enkelt national evaluering. Dimensionerne i den internationale kolonne er udelukkende baseret på den nyeste tendens inden for forskningen – nemlig hvordan Triple Bottom Line-effekten måles.

Danske	Internationale	Sammenligning
Turismeøkonomiske effekter *Økonomiske indikatorer* - Direkte effekter - Afledte effekter - Fiscal effekter *Tilfredshed/tilskueroplevelse* - Overordnet vurdering - Oplevelse af destination - Årsager til deltagelse - Informationsmængde - Vurdering af værtsskabet - Stemning + atmosfære - Praktiske forhold - Kendskab til event *Befolkningsundersøgelse* - Viden om/kendskab til event - Gener ifm. event - Holdninger - Holdning til værtsskab *Medieanalyse (nationalt/internationalt)* - Dækning af event i printmedier, online og live-tv - Monitorering af dækning (antal artikler fx)	**Indekseret - Tripple Bottom Line** *Økonomisk* - Direkte effekter - Afledte effekter *Social* - Lokales opfattelse af de sociale effekter på deres livskvalitet (subjektiv) - Procent af de lokale der deltager (objektiv) - Reduceret kriminalitet (objektiv) - Procent af lokale forretningsdrivende der yder services eller produkter til eventet (objektiv) - Reduktion af negative eksterne faktorer (f.eks. øge den kollektive trafik) - Værdien af adgang til nye by-faciliteter/ anlæg - Negativ konsekvens af at blive nægtet adgang til faciliteter. - Kvalitet og kvantitet af medie eksponering - Lokale frivillige til eventet - Kompetenceudvikling - Procent lokale beskæftigede i eventet (objektiv) *Miljømæssig* - Energi forbrugt på pladsen	Den økonomiske effekt går igen både nationalt og internationalt – indikatorer= nogenlunde ens Den sociale effekt (som begreb) ses kun internationalt med fokus på de lokale Nationalt ses et primært fokus på eventgæsten – uden brug af social effekt som begreb + en befolknings/opinionsundersøgelse blandt lokale Den miljømæssige dimension ses kun internationalt Medieanalysen er fremtrædende nationalt og indgår sporadisk internationalt

- Kvalitativ vurdering: Type dækning og tonen i dækning - Generel synlighed *(Negative effekter)* - Tab af immateriel værdi *(Langsigtede effekter – måles ikke, men bemærkes)* - Øgning i turismen - Uhåndgribelige effekter (business effekter, social sammenhængskraft, lokal stolthed)	- Energi forbrugt på transport til og fra eventpladsen - Netto vandforbrug - Netto affaldstilvækst **Monetær – Tripple Bottom Line** *Økonomisk* - Direkte forbrug - Potentielt tab *Social (ikke-bruger værdien)* - "Muligheds"-værdi (option) - "Give-i-arv"-værdi (bequest) - "Eksistens"-værdi (existence) - Lokalt bosiddendes forbrugsoverskud - Statements til lokale *Miljømæssig* Ecological Footprint (i globale hektarer) - Energiforbrug - Transport - Affald - Forbrug af fødevarer og logi - Påvirkning på eventpladsen **Standardiseret ved monetær værdi (sidstnævnte)** **Eller gennem en geometrisk fremstilling (førstnævnte)**	

Opsamling og anbefalinger til den nationale effektevaluering fremover

Opsamlingen og de dertilhørende anbefalinger til, hvilke dimensioner, der med fordel kan indgå ved effektmåling af events, er vurderet med udgangspunkt i danske praksisevalueringers dimensioner sammenholdt med hvilke, der optræder i de nyeste internationale forskningsstrømme.

Den økonomiske dimension:
Det danske felt er domineret af en tilgang, der kredser om de turismeøkonomiske effekter. Der måles således på de direkte, de afledte og i nogen tilfælde de fiscale (skattemæssige) effekter. Der observeres hermed en tendens i de danske evalueringer til at fokus er rettet mod at skabe en mere holistisk økonomisk model. Tendenser, der observeres i de internationale eventevalueringer, er den stik modsatte. I de fremtrædende forskergrupper i hhv. Australien og Göteborg er de således gået væk fra at fokusere på de afledte effekter, idet disse er forbundet med stor usikkerhed. Der er dermed tale om en reduktion i kompleksiteten i målingen af den økonomiske dimension internationalt set.

Den sociale dimension:
I de danske evalueringer er det, indenfor de sociale effekter, eventgæsten, der er i centrum. Det er således tilskuerens oplevelser og vurderinger af eventets værdi for dem, der er den primære genstand for undersøgelse. I enkelte danske evalueringer er der dog også undersøgelse blandt de lokale værter. Internationalt set er eventgæsten i meget begrænset omfang objekt for undersøgelsen af den sociale effekt. Dog skal studiet af Attanasi et al. (2013) vedrørende en festival i Syditalien fremhæves da dette bl.a. undersøger, hvorvidt der mellem eventgæster under et event etableres en umiddelbar social tillid og kapital. Det skal dog bemærkes, at benævnelsen 'sociale effekter' for en dimension kun yderst begrænset benyttes i danske evalueringer, hvormed det ikke postuleres, at den måles. Som nævnt er publikumsoplevelsen i stedet omdrejningspunkt. Hovedparten af de internationale evalueringer fokuserer, inden for den sociale dimension, på, hvorledes de lokale opfatter, at et event genererer negative såvel som positive sociale effekter – i nogle studier sondres mellem sociale effekter på hhv. individ- og gruppeniveau. Under denne dimension findes både undersøgelser, der fokuserer på, hvilke faktorer der påvirker de lokales opfattelser af de sociale effekter og studier, der undersøger de specifikke sociale effekter.

Den Miljømæssige dimension:
Der er ikke identificeret danske evalueringer, som har inkluderet (objektive) miljømæssige konsekvenser; i de danske inkluderes i et par studier, tilskuernes oplevelse af værtsdestinationen som værende miljøbevidste. Nogle internationale evalueringer fokuserer indenfor miljøeffekter på (objektivt) målte negative effekter i form af primært energi- og forbrugseffekter. Her til er der internationalt set udviklet ret avancerede metoder til at beregne ekstraforbruget af ressourcer forbundet med afholdelse af det enkelte event, hvoraf nogle af disse beregningsmodeller kan tilgås online. Andre internationale evalueringer inkluderer en miljøoptik under de sociale effekter ved at spørge de lokale ind til, deres opfattelse af de miljømæssige konsekvenser af et event.

Negative effekter:
I en national kontekst er det meget begrænset, hvad der inddrages af negative indikatorer i effektmålingerne. Kun i evalueringen af Skanderborg Festivalen forsøges det at fastsætte den immaterielle negative værdi, der kan være forbundet med, at de lokale ikke kan benytte skoven i perioden, hvor festivalen afholdes.

Anbefalinger til fremtidige danske eventevalueringer:
Baseret på gennemgangen af hhv. nationale evalueringer og internationale publikationer inden for eventevalueringer, synes det således muligt at fremsætte følgende anbefaling om i hvilken retning danske eventevalueringer med fordel kan udvikles og styrkes.

- Begræns kompleksiteten i den økonomiske effektmåling
    - Den generelle antagelse om uafhængighed mellem events synes ligeledes voldsom i en dansk kontekst
- Mål de sociale effekter specielt i forhold til eventets påvirkning (negative og positive) af lokalbefolkningen
    - Der kan med fordel søges at inkludere objektive indikatorer i relation til den sociale dimension
- Belys de miljømæssige konsekvenser af et event - med den kompleksitet, der giver mening ift. eventets størrelse og indhold
- Inkludér de negative effekter på lige fod med de positive effekter, events kan generere
- Fokusér på forståelse af de bagvedliggende mekanismer, der tænkes at generere både positive og negative effekter

Overordnet set kan det hermed konkluderes, at feltet generelt mangler en tilbundsgående forståelse af de bagvedliggende mekanismer, der generer de positive og negative effekter af et event. Dette nødvendiggør at fokus generelt flyttes fra udelukkende brug af kvantitative metoder til anvendelse af metodetriangulering, hvor kvalitativ data opprioriteres og inkluderes, da dette netop muliggør forståelsen af de bagvedliggende mekanismer.

Dernæst kan det konkluderes, at der nationalt og internationalt set er tydelige forskelle i relation til, hvilke dimensioner der benyttes i evalueringer. Det er anbefalelsesværdigt, at man nationalt trækker på og lader sig inspirere af den store mængde forskning, der foreligger inden for feltet, i relation til at inkludere flere eller andre dimensioner til effektmålingen af events.

Litteraturliste

Andersson, T. D., & Lundberg, E. (2013). Commensurability and sustainability: Triple impact assessments of a tourism event. *Tourism Management*, *37*, 99-109.

Bunlueng, P., Butcher, K., & Fredline, L. (2014, December). Local Communities' Perceptions of Hotel Activities in Corporate Social Responsibility. In *Proceedings of the International Association for Business and Society* (Vol. 25, pp. 57-64)

Deery, M., Jago, L., & Fredline, L. (2012). Rethinking social impacts of tourism research: A new research agenda. *Tourism Management*, *33*(1), 64-73.

Forsyth, P., Fredline, L., Jago, L., Deery, M., & Lundie, S. (2006). *Concepts of tourism yield and their measurement*. CRC for Sustainable Tourism.

Getz, D. (2008). Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism management*, *29*(3), 403-428.

Sherwood, P. (2007). *A triple bottom line evaluation of the impact of special events: The development of indicators* (Doctoral dissertation, Victoria University).